

Ikäystävällinen Pyhäjärvi

Hyvinvointikertomus 2018 ja hyvinvointisuunnitelma 2020

Kaupunginvaltuusto 29.10.2019 § 65

Jukka Tikanmäki
puheenjohtaja

Kirsti Kinnunen
pöytäkirjanpitäjä

Markku Kärkkäinen
pöytäkirjantarkastaja

Asko Torssonen
pöytäkirjantarkastaja

Sisällys

ALKUSANAT

OSA I PÄÄTTYVÄN VALTUUSTOKAUDEN ARVIOINTI

1	Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	3
1.1	Kaikki ikäryhmät.....	3
2	Hyvinvointitiedon ja tehtyjen toimenpiteiden arviointi	9
2.1	Yhteenveto havainnoista	9
2.1.1	Lapset ja lapsiperheet.....	9
2.1.2	Nuoret.....	12
2.1.3	Työikäiset.....	15
2.1.4	Ikäihmiset.....	18
2.1.5	Vapaa-aikatoimi hyvinvointia ja terveyttä edistävänä tuottajana	20
2.1.6	Aktiiviset järjestöt ja järjestöyhteistyö.....	21
2.1.7	Turvallisuus.....	22
3	Keskeiset opit ja evästyksen vuodelta 2018.....	22
3.1	Keskeiset hankkeet.....	22
3.1.1	Suuntana muutos (SUMU) -hanke.....	22
3.1.2	Mediataidot haltuun -hanke	25
3.1.3	Virtaa vapaaehtoisuudesta -hanke.....	27
3.1.4	Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE).....	30
4	Kuntastrategian 2030 painopisteet	33
5	Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat	33
6	Hyvinvointisuunnitelma vuodelle 2020	33
7	Kertomuksen vastuutaho ja laatijat	45

ALKUSANAT

Mitkä asiat tekevät sinun elämästäsi hyvää ja saavat sinut kokemaan olosi hyvinvoivaksi?

Jokainen vastannee hieman eri tavalla, mutta useimmiten vastauksissa toistuvat esimerkiksi turvallinen elinympäristö, viihtyisä koti, läheiset ihmiset, terveys, riittävä taloudellinen toimeentulo, työ, sujuva arki, mukava tekeminen vapaa-ajalla ja luonnon läheisyys. Lopulta siis varsin arkiset asiat johtavat kokemukseen siitä, että elämme hyvää elämää. Tämä on lähtökohtana Pyhäjärven hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen malliin.

Pyhäjärven kaupunkistrategia ohjaa hyvinvoinnin näkökulmasta painopistealueita. Tavoitteena on, että hyvinvoinnin edistäminen huomioidaan kaikessa palvelutoiminnassa ja uudistamistyössä. Elinvoiman, sosiaali- ja terveystoimen, osaamisen, sivistyksen ja kulttuurin edistäminen, elinympäristön kehittäminen sekä paikallisen osallisuuden ja demokratian edistäminen vaikuttavat kaikki kaupungin asukkaiden ja yhteisöjen hyvinvointiin. Nämä kaupungin tehtävät ja roolit jopa vahvistuvat. Yhteisen hyvinvointitiedon tuottaminen ja jakaminen sekä hyvinvoinnin yhteinen edistämistyö alueellisten toimijoiden kanssa on keskeistä asukkaiden ja asiakkaiden palvelujen järjestämiseksi.

Kunnilla on lakisääteinen vastuu edistää kuntalaistensa hyvinvointia ja terveyttä sekä seurata ja raportoida kuntalaistensa hyvinvoinnin tilaa ja kehitystä valtuustokausittain laajassa hyvinvointikertomuksessa valtuustolle. Pyhäjärven valtuusto hyväksyi laajan hyvinvointikertomuksen 25.2.2019. Hyvinvointikertomustiedon perusteella on laadittu hyvinvointisuunnitelma vuosille 2019 – 2020. Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelusta on vastannut kaupunginhallituksen nimeämä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä. Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet on integroitu kaupungin talousarvioon – ja suunnitelmaan, jolla varmistetaan hyvinvointityön suunnitelmalinen toteutuminen ja palvelujärjestelmän kyky vastata hyvinvointitarpeisiin. Hyvinvointityötä tehdään verkostomaisesti useiden toimijoiden kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä käytetään lyhennettä hyte -työ.

Pyhäjärvi on ollut mukana Pohjois-Pohjanmaan maakunnan hyte- valmistelussa, josta on saatu oppia kaupungin hyvinvointityön jatkovalmisteluun. Toimimme ihmislähtöisen hyte -työn toimintaperiaattein. Toisaalta olemme saaneet viedä Pyhäjärven hyvinvointityön malleja esimerkkeinä muille kuntatoimijoille. Pyhäjärven yhteisöasiamies toiminta, johon kuuluu järjestöyhdyshenkilötoiminta ja kylien yhteyshenkilötoiminta on varsin esimerkillistä kerrottavaa yhteisissä hyte – kehittämiskokouksissa. Merkittävästi kaupungin hyte – työhön vaikuttavia hankkeita ovat mm Lapsi – ja

perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE -hanke), Ikäihmisten ja omaishoidon kehittämishanke (I&O)- hanke (päätyi 12/18), Suuntana muutos (SUMU-hanke), Pohjois-Pohjanmaan järjestörakennehanke ja Virtaa vapaaehtoisuudesta hanke (VIVA).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) seuraa kuntien terveyden edistämisen aktiivisuutta kuntajohtossa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, liikunnan edistämisessä, perusterveydenhuollossa ja uutena terveyttä edistävästä kulttuuritoiminnasta. Näitä tietoista kaupunki on hyötynyt toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja hyte – johtamisessa. Pyhäjärvellä valmistaudutaan parantamaan hyte -aktiivisuutta ja toimenpiteitä tehdään koko ajan tulosten parantamiseksi. Osana maakunta-sote valmistelua oli kunnille tulossa ns. HYTE – kannustin valtionosuusjärjestelmään vuoden 2021 alusta alkaen. Uudistuksen kariinnuttua ei ole vielä tiedossa toteutuuko HYTE -kannustin jollakin muulla tavalla kunnille.

Vuosittainen hyvinvointikertomus täydentää laajaa hyvinvointikertomustietoa ja suunnitelmaa. Uusia päivittyneitä indikaattoritietoja on vähän käytettävissä tähän vuosiraporttiin, lukuun ottamatta uusia kouluterveyskyselyjen tuloksia. Merkittävimmät esiin nousseet muutokset tuodaan esiin. Raportissa kuvataan myös keskeisiä kaupunkilaisten hyvinvointiin liittyviä hankkeita. **Hyvinvointityötä – ja johtamista on tehty Ikäystävällisen Pyhäjärvi -teeman alla suunnitelmallisesti noudattaen kuntastrategian painotuksia elinvoiman ja hyvinvoinnin edistämisessä.**

Lähde: Popmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. Viite: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus, hyväksytty khal 30.9.2019.

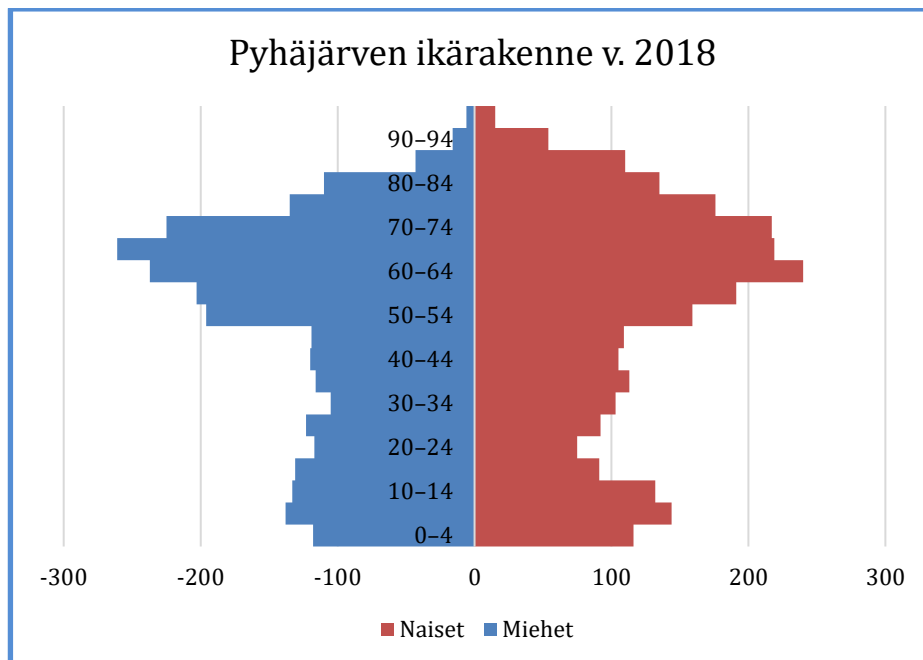
1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Vuosittainen hyvinvointikertomuksessa nostetaan esiin pyhäjärvisen hyvinvointiin liittyviä vahvuuksia ja haasteita, joissa on tullut selkeää muutosta viimeisen vuoden aikana. **Ikäystävällisen, yhteisöllisen ja elinvoimaisen kaupungin keskeinen tehtävä on huolehtia asukkaidensa hyvinvoinnista.**

1.1 Kaikki ikäryhmät

Pyhäjärvellä väestön keski-ikä on ollut jatkuvassa nousussa ja tästä johtuen asukasluku on ollut laskussa vuodesta 1985, syntyvyyden ja muuttoliikenteen pysyessä epädullisena väestönkasvulle kunnassa. Vuoden 2018 lopussa 32,8 % Pyhäjärven asukkaista oli yli 65 -vuotiaita. Asukkaista 14,8 % oli alle 15-vuotiaita. Yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut. Vuoden 2018 alussa Pyhäjärvellä oli 5.337 asukasta ja vuoden lopussa oli 5.248 asukasta. Myös koko maassa on syntyneiden määrä pienentynyt useana peräkkäisenä vuotena. Pyhäjärvellä syntyi 53 lasta vuonna 2016, 41 lasta vuonna 2017 ja 40 lasta vuonna 2018.

Väestö Pyhäjärvi 31.12.2018 (Tilastokeskus)

Syntyperä ja taustamaa sukupuolen mukaan kunnittain. Pyhäjärvi. Lähde Tilastokeskus 23.8.19

	2018		
	Väestö 31.12.		
	Yhteensä	Miehet	Naiset
Pyhäjärvi			
Suomi	5 178	2 629	2 549
ULKOMAAT YHTEENSÄ	70	24	46

Ulkomaalaisista Euroopasta 49 (miehiä 16, naisia 33), entisestä Neuvostoliitosta 27 (naisia 21) ja Aasiasta 14.

Taloudellinen huoltosuhde eli elatussuhde on ollut pitkään korkea, vuonna 2017 se oli 2,1. Suhdeluku kuvaa alueen väestörakennetta työllisten sekä työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien välisenä suhteena. Mitä suurempia arvoja suhdeluvut saavat, sitä heikompi on tilanne. Taloudellinen huoltosuhde kuvaa työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien suhdetta työllisiin. Pohjois-Pohjanmaan elatussuhde vuonna 2017 oli 1,5. Väestöllinen huoltosuhde on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden ajan, johtuen ikäihmisten kasvusta väestössä.

Huoltosuhde on merkittävässä nousussa, se oli 91,2 vuonna 2018 kun vuonna 2016 se oli 84. Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrän 100 työikäistä kohden. Verotulot/asukas oli vuoden 2017 lopussa 4048 euroa/asukas, mikä on hieman maan keskitason alapuolella, mutta alueen muihin kuntiin verrattuna korkea. Lainakanta on kasvanut isojen investointien myötä ja samalla kaupungin omavaraisuusaste on laskenut.

Pyhäjärvisten terveydentila on keskimäärin huonompi verrattuna muihin Pohjois-Pohjanmaan kuntien asukkaisiin. Ikävakioidut sairastavuusindeksit (THL*ja Kela**) ovat todella korkeat. Vaikka moni pyhäjärvinen voi hyvin, kasaantuu terveyteen ja elinoloihin liittyviä ongelmia. Haasteena onkin väestön terveyserojen kasvaminen väestö- ja ikäryhmien kesken.

*THL:n sairastavuusindeksi, ikävakioitu Pyhäjärvi (THL, Sotkanet 27.8.2019)

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016
Pohjois-Pohjanmaa	133,7	132,2	129,2	125,8	121,9
Haapajärvi	156,7	157,3	157,6	156,7	151,5
Kärsämäki	151,5	166,4	166,2	157,8	137,7
Pyhäjärvi	173,7	172,3	173	165,2	163,9
Reisjärvi	151,0	152,3	149,2	132,5	131,7

* THL:n sairastavuusindeksi kuvaa suomalaisten kuntien ja alueiden väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Indeksissä on otettu huomioon seitsemän eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa. Indeksissä sisällyttämät sairausryhmät ovat syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat, tapaturmat ja dementia. Indeksissä kunkin sairausryhmän yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on ko. sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden, elämänlaadun ja terveydenhuollon kustannusten kannalta.

**Kelan sairastavuusindeksi, ikävakioitu (THL, Sotkanet).

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Pohjois-Pohjanmaa						113,2
Haapajärvi	130,8	130	134,3	135,2	133,2	127,3
Kärsämäki	145,5	142	139,8	136,6	133,6	135,8
Pyhäjärvi	140,4	142,9	144,5	140,4	141,7	139,3
Reisjärvi	130,1	131,5	129,3	130,9	124,1	126,3

**Kelan sairastavuusindeksi on rekisteritietojen avulla laskettu indeksiluku, joka kertoo, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (=100). Rekisterimuuttajat ovat kuolleisuus, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus työikäisistä ja kolmantena erityiskorvattaviin lääkkeisiin, rajoitetusti peruskorvattaviin lääkkeisiin tai ruo-kavalio-korvauksiin oikeutettujen osuus väestöstä.

Terveyspuntarin kansantaudit *, vakioitu Pyhäjärvi (Kela)

	Aika										
	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Kansantauti											
Diabetes	123,8	123,5	122,6	124,5	122,2	122,2	125,3	123,2	123,6	118,1	113,8
Psykoosit	171,0	166,0	165,1	167,7	168,8	168,3	170,6	170,2	156,6	156,7	155,9
Sydämen vajaa-toiminta	181,8	175,1	173,4	170,6	178,5	173,1	185,4	193,2	189,4	200,9	204,5
Nivelreuma	103,0	107,5	107,3	107,0	109,2	107,7	108,4	105,5	114,1	117,1	120,3
Astma	164,5	168,4	170,4	170,2	175,2	173,8	171,2	161,8	153,9	142,7	134,1
Verenpaineauti	142,9	142,2	142,5	142,4	143,8	145,0	143,1	143,6	142,4	140,7	140,0
Sepelvaltimotauti	139,1	137,6	139,2	135,2	134,1	131,8	131,8	129,3	130,9	132,0	129,8
Kansantauti-indeksi	146,6	145,8	145,8	145,4	147,4	146,0	148,0	146,7	144,4	144,0	142,6

*Kelan rekisteritietojen avulla laskettu indeksilukuja, jotka kertovat, kuinka yleisiä niin sanottujen kansantautien erityiskorvaukset ovat suhteessa koko maan keskiarvoon (= 100). Laskennassa käytetään vuoden lopun väestötietoja sekä tietoa erityiskorvauksien voimassaolosta vuoden lopussa.

Kansantautien kokonaisindeksi 146,6 on pysynyt korkeana viimeisen kymmenen vuoden ajan. Pohjois-Pohjanmaan vastaava indeksi on 133,5.

Päihdeasiakkaiden kasvava trendi avohuollossa näkyy Pyhäjärvellä ja Selänteen alueella. Kynnystä päihdepalveluihin on onnistuneesti yhteistyöllä toimijoiden kesken saatu madallettua, mikä näkyy asiakkuuksien määrässä. Päihdeasiakkaiden hoitoa tapahtuu vastaanotoilla, työterveyshuollossa, mielenlääkärikeskuksessa ja sosiaalitoimissa. Päihdetyö ja mielenterveystyö nivoutuvat usein yhteen. Valtakunnallisissa tilastoissa ei aina onnistuta erottamaan päihde - ja mielenterveysasiakkuuksia toisistaan. Päihdepalvelujen kysyntä ja tuottaminen Selänteen palveluna, mm. opioidikorvaushoidot, on viime vuosina lisääntynyt. Kaikkia haitallisesti päihteitä käyttäviä ei saada hoidon piiriin ja osa näistä käyttäjistä ei halua sitoutua hoitoon. Päihdetyöllä saavutetaan parhaiten tuloksia varhaisen puuttumisen kautta (esimerkiksi nuoret) ja panostamalla perheiden hyvinvoinnin tukemiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen. Korjaava päihdetyö tarkoittaa aina myös ennaltaehkäisevää työtä, jolla pyritään ehkäisemään esim. päihteiden käytön tuottamien ongelmien kroonistuminen.

Ennalta ehkäisevä päihdetyö kuuluu jokaiselle toimijalle hyvinvointityön kentällä.

Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta (THL, Sotkanet)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pohjois-Pohjanmaa	11,1	11,4	12,3	11,9	10,9	10	4,1
Haapajärvi	22,1	23,1	21,8	32	16,2	23	25,5
Kärsämäki	7,2	7	8,9	5,6	12,1	9,2	8,4
Pyhäjärvi	21,4	28,6	38,7	36,9	25,9	16,1	17,5
Reisjärvi	8,1	4,4	5,2	5,5		5,3	4,7

Pyhäjärvellä koulutustaso on nousemassa vähitellen, joka kuvaa nuorten myönteisempää suhtautumista koulutukseen. Koulutustasomittain ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohden. Pyhäjärviset ovat opiskelleet keskimäärin 2,7 vuotta peruskoulun jälkeen. Koulutustaso tällä hetkellä on selvästi Pohjois-Pohjanmaan maakuntaa alhaisempi. Koulutus ja työllisyys vaikuttavat merkittävästi asukkaiden sosioekonomiseen asemaan.

Koulutustasomittain (THL, Sotkanet)

Vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Pohjois-Pohjanmaa	340	344	349	355	360	363	368	373
Haapajärvi	261	264	270	274	281	283	288	293
Kärsämäki	234	237	242	247	250	252	254	260
Pyhäjärvi	241	244	249	256	259	261	266	269
Reisjärvi	245	252	254	260	264	266	271	273

Terveyden edistämisen aktiivisuutta seurataan kuntajohdossa, perusterveydenhuollossa, liikunta-toimessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa joka toinen vuosi sekä uuden kulttuuritoimessa vuodesta 2019 lähtien. THL:n toimesta kansallisesti. TEAviisarin -pistemäärillä voidaan arvioida aktiivisuutta. **Liikuntatoimen aktiivisuus on Pyhäjärvellä hyvällä tasolla ja kuntajohdon terveyden edistämisen aktiivisuus on noussut hyvälle tasolle.** Perusterveydenhuolto on arvioitu Ppky Selänteen toimesta THL:lle ja pistemäärä 64 on lähellä koko maan tasoa. Hyte -kertoimen prosessi indikaattorit tulevat kuntajohdosta, perusopetuksesta ja liikunnasta.

Pisteet	Koko maa	Pyhäjärvi
Terveydenedistämisenaktiivisuus	68	64
Kuntajohto	72	73
Perusopetus	67	61
Lukiokoulutus	69	..
Ammatillinen koulutus	66	..
Liikunta	74	77
Perusterveydenhuolto	67	64
Kulttuuri	59	45

TEA -viisarin pisteet kuntajohdossa vuodelta 2019. Tulokset ovat parantuneet merkittävästi vuodesta 2017. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

 Pisteet	Koko maa	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaan maakunta
Kuntajohto	72	73	68
Sitoutuminen 	77	83	77
Johtaminen 	80	88	83
Seuranta ja tarveanalyysi 	87	93	89
Voimavarat 	45	50	44
Osallisuus 	80	52	80

TEA -viisarin pisteet kulttuuritoimessa vuodelta 2019. Tulos on matalampi kuin Pohjois-Pohjanmaalla. Tuloksen tarkempi analysointi käynnistyy. Tulokset julkaistiin 10.10.2019.

<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

 Pisteet	Koko maa	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaan maakunta
Kulttuuri	59	45	57
Sitoutuminen 	53	41	57
Johtaminen 	69	40	69
Seuranta ja tarveanalyysi 	51	27	36
Voimavarat 	54	62	51
Osallisuus 	56	8	56
Muut ydintoiminnat 	69	92	71

Tea -viisarin pisteet liikuntatoimessa vuonna 2018. Tiedot päivitetty 11.10.2019

<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

 Pisteet	Koko maa	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaan maakunta
Liikunta	74	77	79
Sitoutuminen 	61	51	74
Johtaminen 	86	95	87
Seuranta ja tarveanalyysi 	58	69	65
Voimavarat 	64	70	71
Osallisuus 	92	100	94
Muut ydintoiminnat 	79	75	84

2 Hyvinvointitiedon ja tehtyjen toimenpiteiden arviointi

2.1 Yhteenveto havainnoista

2.1.1 *Lapset ja lapsiperheet*

Pyhäjärvisen lapsen ja lapsiperheen päämäärä:

Lähde: Popmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. Viite: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus, hyväksytty khal 30.9.2019. Pyhäjärven hyte ryhmä soveltaen.

Varhaiskasvatuksen palveluihin osallistui vuonna 2019 57 % koko ikäluokasta. Vuonna 2017 lukema oli 45,9%. Huomioitavaa on, että Selänteen tarjoaman avoimen varhaiskasvatuksen kautta ohjatussa toiminnassa on osa lapsista. Lisäksi on huomioitava, että Pyhäjärven kaupunki maksaa lasten kotihoidon kuntalisää, mikä pienentää jonkin verran varhaiskasvatuspalvelujen käyttöä. Varhaiskasvatusta on tarjottu kahdessa päiväkodissa, ryhmäperhepäiväkodissa ja kotona tapahtuvassa perhepäivähoidossa. Päiväkotitoiminta valmistumisen myötä päiväkodissa tapahtuvan varhaiskasvatuksen osuus on kasvanut oleellisesti

Kouluterveyskysely tehtiin alakouluilla 4.- ja 5.-luokkalaisille sekä yläkoulussa 8.- ja 9.-luokkalaisille. Seuraavassa lyhyt yhteenveto tuloksista verrattuna valtakunnan keskitasoon:

- alakoulujen oppilaista 95,8 % kokee olevansa erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä elämäänsä (valtakunnan ka 89,5 %). Yläkoulussa erittäin tyytyväisiä tai tyytyväisiä 76,8 % (valtakunnan ka 75,3 %)

- viettää aikaa harrastuksen parissa vähintään kerran viikossa alakoulun oppilaat 86,3 % (valtakunnan ka 89,4 %), yläkoulun oppilaat 97,1 % (95,8 %)
- kokee terveydentilansa keskimertaisesti tai huonoksi alakoulun oppilaat 4,2 % (9,0 %), yläkoulun oppilaat 18,8% (20,8%)
- käyttänyt tupakkatuotteita vähintään kerran alakoulu 4,2 % (4,6 %), yläkoulun oppilas tupakoi päivittäin 7,6 % (5,6 %). Raittiiden osuus yläkoulussa 61,8 % (60,7%)
- pitää koulunkäynnistä alakoulun oppilaat 83,6 % (77,9 %) yläkoulu 59,7 % (60,0 %)
- ei ole kiusattu lainkaan kouluvuoden aikana alakoulun oppilaat 80,8 % (65,9 %), yläkoulun oppilaat 82,6 % (75,3 %)

Kokonaisuutena kouluterveyskyselyn mukaan yläkoulun oppilaiden tulokset olivat hieman maan keskiarvoa paremmat ja alakoulujen keskiarvoa paremmat. Yläkoulun tukitoimenpiteenä keväällä 2018 kokeiluna aloitetun Jopo-luokan (Joustava perusopetus) toiminta vakinaistettiin 2019. Alakouluille on perustettu kaksi koko alakouluja palvelevaa pienryhmää. Lasten ja nuorten asioita on edistetty moniammatillisissa työryhmissä kuten nuorten ohjaus- ja palveluverkosto ja LAPE-ryhmä. Pyhäjärvellä toteutetaan Lapset puheeksi-työmenetelmää kodin ja koulun yhteistyövälineenä. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrässä ja lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteissä olevien lasten määrä on laskenut.

Kaupungin omana palveluna oppilashuollossa on koulupsykologin, koulukuraattorin (päävastuu yläkoulu) ja perhetyöntekijän, joka on samalla vastaava kuraattori (päävastuu alakoulut ja oppimiskykytestauksen koordinointi) työpanokset. Peruspalvelukuntayhtymä Selänne järjestää kouluterveyspalvelut.

Taulukot kouluterveydenhuollon kyselyn tuloksista (THL, Sotkanet). Kyselyt toteutetaan joka toinen vuosi. Tuloksia ei ole käytettävissä vuodelta 2015 kunnittain. Seuraavat kolme indikaattoria kuuluvat ns. Hyte -kertoimen tulosindikaattoreihin.

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Sotkanet THL)

Vuosi	2013	2015	2017	2019
Koko maa	16,4	15,7	16,2	16,9
Pohjois-Pohjanmaa	14,5		14,3	15,1
Pyhäjärvi	13,5		30,6	20

V. 2017 ylipainoa oli 8-9. luokan oppilaissa huolestuttavassa määrin verrattuna mihin tahansa muihin keskiarvoihin. Sen jälkeen on tehty paljon valistustyötä, kiinnitetty hyvinvointityöryhmän kautta huomiota kaikin mahdollisin tavoin mahdollisimman terveelliseen elämään ja tarjottu maksuttomia uinti/kuntosalivuoroja, ryhmiä, kerhoja yms. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tarkastuksissa on ylipainoon puututtu ja tarjottu mahdollisuutta laboratoriokokeisiin, ravitsemusterapeutille jne. Työtä on vielä paljon, mutta Pyhäjärvellä on suunta saatu kuitenkin hyvin laskuun, vaikka valtakunnan tasolla ylipaino lisääntyy ikäluokassa.

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Vuosi	2013	2015	2017	2019
Koko maa	15,9	16,2	18,8	20,9
Pohjois-Pohjanmaa	16,3		18	19,6
Pyhäjärvi	22		17,3	18,8

Pyhäjärvellä 8. ja 9. luokkalaiset kokevat terveydentilansa kohtalaisen hyväksi ja paremmaksi kuin Pohjois- Pohjanmaalla tai koko Suomessa; tosin parin vuoden takaiseen verrattuna arvio on hieman heikentynyt. Nuorten asioita on pyritty kohentamaan koko kaupungin toimilla, nuorisotoimi, vapaa-aikatoimi, nuorisovaltuustot/ vaikuttajaryhmä. Oppilashuoltotyötä on tehostettu kouluilla. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tilat ja resurssit ovat olleet pääosin hyvät ja oppilaat ovat päässeet juttelemaan huolistaan ja terveydellisiin asioihin on puututtu ja ohjattu tarvittaviin hoitoihin. Ero keskinkertaisen ja huonon välillä - on asiana aika suuri. Jos joka viides kokee terveydentilansa huonoksi, on aihetta huoleen, mutta jos joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi, se on oikein hyvä tuloksena.

Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Vuosi	2013	2015	2017	2019
Koko maa	13,2	8,9	6,9	5,6
Pohjois-Pohjanmaa	15,3		7,4	5,4
Pyhäjärvi	16,4		9,2	7,2

Tupakointi nuorten keskuudessa on onneksi vähentynyt koko maassa viime vuosien aikana; vuoden 2013 lukuihin verrattuna alle puolet polttaa enää. Pyhäjärvellä kuitenkin poltetaan enemmän kuin koko maassa tai Pohjois-Pohjanmaalla. Tarkasteltavana on, onko tilalle tulemassa nuuska ja vahvemmat aineet. Kouluterveyskyselyjen tuloksen perusteella mm nuuskan käyttö on kasvussa. Omasta terveydestä huolehtiminen on tullut tärkeäksi nuorten keskuudessa vähän samoin kuin esim. ympäristöasioista huolen kantaminen. Yleisesti tupakoinnista on tehty vaikeampaa ja terveysvalistus sekä hintapolitiikka vaikuttavat osaltaan, mutta nuorten oma asenteen muutos on tärkein tekijä tupakoinnin vähentymisessä.

2.1.2 Nuoret

Pyhjärvisen nuoren ja nuoren aikuisen päämäärä:

Lähde: Popmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. Viite: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus, hyväksytty khal 30.9.2019. Pyhäjärven hyte ryhmä soveltaen.

Perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta kaupungissa tarjotaan lukiossa. Noin 50 % perusopetuksen päättäneistä nuorista jatkaa opintojansa Pyhäjärven lukiossa. Pyhäjärvi ostaa Etsivän nuorisotyön palvelut Jokilaakson Nuorten Tuki ry:ltä. Etsivä Nuorisotyö työskentelee keskimäärin noin 40 nuoren kanssa ja ohjaa nuoria yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin tai jatkokoulutukseen.

Nuorisovaltuusto koostuu pyhäjärvisistä 13-18 vuotiaista nuorista, jonka tehtävä on tuoda nuoria koskevia asioita esille ja toteuttaa niitä. Nuorisovaltuuston on toteuttanut eri tapahtumia ja reissuja nuorille, joka edistää nuorten hyvinvointia.

Lukion kouluterveyskyselyn 2019 tuloksista tiivistelmä

	Pyhäjärvi	Koko maa
Omaan elämään tyytyväisyys	85,8 %	74,6 %
Kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä	69,4 %	56,6 %
Kunnassa kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa	66,7 %	28,8 %
Harrastaa ohjattua liikuntaa viikoittain	41,2 %	42,7 %

Kokee terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi	25,0 %	19,7 %
Ei syö koululounasta päivittäin	27,8 %	30,3 %
Ylipainoisuus	20,6 %	15,9 %
Raittius	41,7 %	34,9 %

Kouluruokailulla on tuettu lasten ja nuorten tervettä kasvua ja kehitystä. Oppilaille on annettu mahdollisuus osallistua kouluruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä on tukenut osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Kouluruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä koulun ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja kouluterveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta oppilaan yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

Jokaisella vuosiluokalla on mahdollisuus äänestää toiveruokapäivän suosikkiaan kerran kuuden viikon kiertävällä ruokalistalla. Eniten ääniä saanut ruoka toteutetaan koululounaalla. Koululounaalla tarjotaan linjastosta salaattit komponentteina. Oppilailla on mahdollisuus itse valita lautaselleen salaattien raaka-aineet. Kouluruokailun uudet suositukset ovat tulossa lähiaikoina.

Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämistä edistettiin kunnan järjestämisvastuulle kuuluvan laakisäateisen kuntouttavan työtoiminnan avulla sekä tarjoamalla paikallisille nuorille kesätöitä kunnan omilla yksiköissä ja myöntämällä kesätyöseteleitä nuorten työllistämiseksi paikallisiin yrityksiin ja järjestöihin.

Seuraavat kaksi indikaattoria kuuluvat hyte -kertoimen tulosindikaattoreihin:

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Koko maa	10,8	9,4	8,6	8,3	8,3	8,1
Pohjois-Pohjanmaa	9,1	7,7	6,8	6,9	6,7	6,6
Haapajärvi	7,4	6,6	5,6	7,0	6,5	8,2
Kärsämäki	11,8	7,2	6,2	8,5	6,1	7,3
Pyhäjärvi	9,7	9,7	9,6	9,8	9,7	9,5
Reisjärvi	11,9	7,5	7,4	7,3	6,8	7,5

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden nuorten prosentuaalinen määrä on laskusuunnassa vuodesta 2016 lähtien. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen johtuu siitä, että nuori ei ole saanut opiskelupaikkaa tai toisen asteen opinnot ovat keskeytyneet. Etsivä nuorisotyö työskentelee ko. nuorten kanssa suunnitellen vaihtoehtoisia opintopolkuja tai saadakseen keskeytyneet opinnot jatkumaan. Työtalo Namolla toimii nuorten työpaja, jossa nuori voi kokeilla erilaisia työtehtäviä ja näin saada suunnan tulevaan opintopolkuun.

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta (THL, Sotkanet)

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koko maa	12	14,4	15,9	17,4	17,3	14,4	12,3
Pohjois-Pohjanmaa	17,2	21	22	23,5	22,8	19,6	15,9
Haapajärvi	15,7	15,5	19,4	18,6	18,9	13,1	11,6
Kärsämäki	17,5	12,4	18,0	12,5	13,6	19,4	12,4
Pyhäjärvi	18,9	16	16,2	19,6	17	15,4	15,6
Reisjärvi	6	6,8	12,1	12,9	15,2	11,5	9,0

Nuorisotyöttömien määrä prosentuaalisesti on samalla tasolla kuin Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin. Verrattuna kaikkien työttömien määrään Pyhäjärven työttömistä yli 15 % on 18-24 -vuotiaita. Nuorisotyöttömyyteen heijastuu myös koulutuksen ulkopuolelle jääminen. Nuorisotyöttömillä on käytössä samat TE-toimiston palvelut kuin muillakin työttömillä. Lisäksi nuorilla on tarjolla Jokilaaksojen Ohjaamon palvelut, jossa nuoret saavat henkilökohtaista palvelua omalla paikkakunnalla. Ohjaamossa on paikalla etsivä nuorisotyöntekijä, TE-toimiston asiantuntija sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita. Ohjaamosta saa apua ja neuvoja arkielämän hallinnan ongelmiin sekä työllistymiseen tai koulutukseen liittyviin asioihin. Ohjaamon palvelut ovat maksuttomia ja tarkoitettu alle 30-vuotiaille nuorille.

2.1.3 Työikäiset

Pyhäjärvisen työikäisen päämäärä:

Lähde: Popmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. Viite: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus, hyväksytty khal 30.9.2019. Pyhäjärven hyte ryhmä soveltaen.

Työnteko kuuluu olennaisesti suomalaiseen kulttuuriin. Osa elämän mielekkyydestä saadaan työssä selviytymisen tai työssä onnistumisen kautta. Työ tuottaa ihmiselle taloudellista turvallisuutta, luo sosiaalista identiteettiä, tuo sosiaalista tukea ihmissuhteiden muodossa, jäsentää sosiaalista todellisuutta säännöllisen päivärytmin muodossa sekä antaa mahdollisuuden olla tuottava ja hyödyllinen.

“Työ tuottaa mielihyvää ja onnistumisen kokemuksia. Sen merkitys on elämässäni valtavan suuri.”

“Työn tarvitsen, jotta saan ruokaa, asunnon ja muun välttämättömän elämään. Mutta sen ei pitä olla koko elämä.”

“Tärkein merkitys työssä on toisten ihmisten seura. Olen yksineläjä ja tuttavapiirini on pieni, sukulaisiakin vain kourallinen. Ainoa paikka, missä tunnen kuuluvani johonkin porukkaan, on työpaikka.”

Työttömyys vaikuttaa näihin elämäalueisiin aiheuttaen vaikeuksia toimeentulossa, henkisessä vireydessä ja ajankäytössä. Työttömyys estää pitkäjännitteisen elämänsuunnittelun ja päivä kerrallaan eläminen on tavallista. Työttömyyden pitkittyessä työtön etäännyy yhä kauemmas työelämästä ja

työllistymisen kynnyks kasvaa. Työttömyyden pitkittyessä myös syrjäytymisriski kasvaa. Työttömyyden pitkittyminen merkitsee myös ajautumista erilaisten viranomaispäätösten verkostoon, jolloin tunne oman elämänsä hallinnasta ja vaikutusmahdollisuuksista saattaa heikentyä.

“Nyt ollessani työtön haaveilen siitä, että voisin vielä tehdä työtä, josta nautin. Tyytyisin silti vähempäänkin, kunhan tekemisessä on jotain järkeä ja siitä saa palkkaa.”

Pyhäjärvi työlliset/työttömät

Pyhäjärvi Tilanne	Työvoima	Työllisten määrä	Työttömät työn- hakijat	Alle 25- vuotiaat työttömät	Työttö- myyspro- sentti	Avoimet työpaikat	Työmarkkinatuen kuntaosuus €
30.4.2019	1979	1766	213	34	10,8	34	16 965
30.7.2019	1979	1764	215	45	10,9	19	17 768

Verrattaessa edelliseen vuoteen työttömyysprosentti on pysynyt keskimäärin samoissa lukemissa. Alle 25-vuotiaiden työttömiä on vertailuaikoina enemmän kuin vuosi sitten. Työmarkkinatuen kantaosuus on kääntynyt selkeästi nousuun verrattuna edelliseen vuoteen.

Pyhäjärvellä työkyvyttömyyseläkettä sai vuonna 2017 15,9 % 25-64 -vuotiaista, joka on vertailukuntia ja Pohjois-Pohjanmaata korkeampi. Koko maan osuus 6,9 %. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien osuus on Pyhäjärvellä 7,1%, Pohjois-Pohjanmaalla 4,4% ja koko maassa 3,6%.

Vaikuttavaan elintapaohjauksen koulutusta ovat saaneet Selänteen palveluksessa olevat sydän- ja diabeteshoitajat sekä fysioterapeutit Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin hallinnoiman Vesote -hankkeen kautta. Kohdennettuja liikuntapalveluja tuottavat monet järjestöt, yritykset ja kaupunki kaikille ikäryhmille, myös työikäisille. Kaupunki työnantajana tarjoaa vuosittain määrätellyllä euromäärällä TYKY seteleitä työntekijän käyttöön, joita voi käyttää kulttuuriin ja liikuntaan.

Ruokapalveluissa terveystieteiden keittiöllä huomioidaan aterioiden annoskoot ja erityisruokavaliot. Yhteistyötä tehdään terveydenhuollon ammattilaisten kanssa esim. asiakkaan toipumisen kannalta, tällöin oleellinen tieto välittyy keittiölle, jotta ruoka-annos on asiakkaalle oikeanlainen.

Seuraavat kaksi indikaattoria kuuluvat hyte -kertoimen tulosindikaattoreihin:

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

(THL, Sotkanet)

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koko maa	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5	2,8	2,9
Pohjois-Pohjanmaa	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,8	1,9
Haapajärvi	1,7	1,9	1,8	1,8	2,0	1,9	1,7
Kärsämäki	1,0	0,7	1,1	1,1	0,8	0,7	1,4
Pyhäjärvi	1,4	1,0	1,1	1,2	1,5	1,4	1,9
Reisjärvi	0,7	0,5	0,8	1,1	1,3	0,8	1,2

Perustoimeentulotuki siirtyi Kelan hoidettavaksi vuonna 2017. Oli jo etukäteen arvioitu, että perustoimeentulotuen siirtyminen Kelan hoidettavaksi nostaa perustoimeentulotuen käyttöastetta ja toisi esille uusia henkilöitä, joilla on pitkäaikaisesti oikeus toimeentulotukeen. Tämä kehitys on näkynyt viiveellä eli nyt kun asiakkaat ovat oppineet Kelalta toimeentulotukea hakemaan, on hakemusten määrä hienokseltaan noussut vuonna 2018. Tämä ei kuitenkaan ainoana tekijänä selitä Pyhäjärven tilannetta, koska kehitys ei kaikkialla ole ollut samansuuntaista. Pyhäjärvellä on perinteisesti sairastuvuus ollut korkea, mikä puolestaan voi johtaa työelämästä pois jäämiseen ja sitä kautta toimeentulotuen pitkäaikaiseen tarpeeseen. Jonkin verran pitkäaikaisten toimeentulotukiasiakkuuksien osalta on nähtävissä ylisukupolvisuutta. Koko maan tilanteeseen nähden Pyhäjärven tilanne ei ole heikoimpia. On kuitenkin selvää, että pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien työikäisten osuuden ollessa näinkin korkea, on syytä jatkoon suunnitelmallisesti ja moniammatillisesti miettiä, miten tätä kehityskulkua voitaisiin estää.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL, Sotkanet)

(THL, Sotkanet)

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koko maa	8,3	8	7,8	7,4	7,2	6,9	6,7
Pohjois-Pohjanmaa	10,3	10,1	9,8	9,4	9,1	8,8	8,7
Haapajärvi	14,7	14,4	13,5	13,1	12,3	12,1	12,0
Kärsämäki			15,1	14,1	14,1	14,2	12,7
Pyhäjärvi	18,5	18,1	17,5	16,9	16,9	15,9	15,5
Reisjärvi	14,6	14,1	13,7	13,7	13,3	12,7	12,4

2.1.4 Ikäihmiset

Pyhäjärvisen ikäihmisen päämäärä:

Lähde: Popmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. Viite: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus, hyväksytty khal 30.9.2019. Pyhäjärven hyte ryhmä soveltaen.

65 - vuotta täyttäneiden määrä kasvaa Pyhäjärvellä vuoteen 2030 mennessä. Vuoden 2018 lopussa väestöstä oli yli 65 -vuotiaita 32,8 % kun ennuste vuoteen 2030 37,9 %. Ikäihmisten kotihoidon tarve on ollut kasvava. Ppky Selänteessä vanhuspalveluissa kerätään RAI-järjestelmän avulla tietoa asiakkaiden toimintakyvystä ja hoidon tarpeesta. 75 -vuotta täyttäneistä pyhäjärvisistä 90,7 % asui kotona vuoden 2018 lopussa. Kotona asumisen trendi on saatu pidettyä kohtuullisen hyvänä.

Omaishoidon tukea sai 6,6 % vastaavanikäisestä väestöstä yli 75 -vuotiaista vuonna 2018. Toimintavuoden 2018 aikana oli yhteensä 71 omaishoidontuen sopimusta, 31.12.2018 voimassa olevia omaishoidon tukisopimuksia oli 59. Yksinasuvia 75 -vuotta täyttäneitä oli ikäluokasta 46,5 % vuonna 2018. Muistisairaiden osuus ikääntyvästä väestöstä ei ole vähentymässä. Muistisairauksien varhainen tunnistaminen on kehittynyt ja sairauden toteamisen jälkeen henkilöllä on mahdollisuus elää vuosia hyvää ja normaalia arkea. Koska kysymyksessä on etenevä ja parantumaton sairaus, valvonnan ja avun tarve lisääntyy vähitellen. Muistisairas on oiretiedostamaton sairautensa suhteen ja tarvitsee siksi esimerkiksi omaishoitajan ohjausta arjen hallinnassa ja vaaratilanteiden välttämässä. Turvallisen lääkehoidon ja läheisen antaman päivittäisen ohjauksen turvin kotona asumisen on mahdollista

pitkäänkin sairauden toteamisen jälkeen. Kotona tapahtuva hoito omaishoidon ja yhteistyössä esimerkiksi kotihoidon kanssa voi siirtää ja vähentää palveluasumisen tarvetta.

Omaishoito ja sitä mahdollisesti täydentävät muut palvelut tarjoavat mahdollisuuden yksilölliseen, henkilön tarpeista lähtevään hoidon suunnitteluun ja toteutukseen. Se voi haastaa myös muita toimijoita ja palveluntuottajia kehittämään palvelujensa sisältöä asiakaslähtöisempään suuntaan. Esimerkiksi omaishoidon vapaiden toteutukseen pyritään löytämään yksilöllisiä, perhekohtaisiakin ratkaisuja. Asiakaslähtöinen toimintatapa lisää palvelunkäyttäjien tyytyväisyyttä ja voi ylläpitää omaishoitoperheiden ja muidenkin asiakasryhmien jaksamista, ennaltaehkäistä uupumista. Monet omaishoitoperheet kokevat elämän mielekkäänä ja merkityksellisenä. Arjessa on tietty rytmi ja säännöllisyys. Hoitaja ja hoidettava voivat vaikuttaa omaa arkeaan koskevaan päätöksentekoon, itsenäisyyteen ja osallisuuteen, ts. niihin tekijöihin, jotka myötävaikuttavat kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Eläkettä saavien tulotaso on maltillisessa nousussa. Keskimääräinen kokonaisaläke oli vuoden 2018 lopussa 1416 euroa kuukaudessa. Pohjois-Pohjanmaan sama summa oli 1536 euroa. Pyhäjärvellä ei ole käytettävissä kokemustietoa, miten ikäihmiset kokevat tulojensa riittävän tarpeellisiin menoihin.

Pyhäjärvi oli mukana Voimaa vanhuuteen- hankkeessa vuosina 2011-2015, jonka aikana paikkakunnalle saatiin juurrutettua ikäihmisten ulkoiluystävällisyyspalvelu. Liikuntatoimi tekee yhteistyötä kotisairaanhoidon kanssa, jonka kautta palvelua ohjataan eteenpäin. Tällä hetkellä toiminnassa on mukana noin 12 vapaaehtoista ulkoiluystävää, jotka toimivat tukena ja turvana ikäihmisten lenkkipoluilla. Voimaa vanhuuteen -hanke synnytti paikkakunnalle myös kolme vapaaehtoisten vertaisohjaajien vetämää ikäihmisten liikuntaryhmää: Voimaa vanhuudesta- virikekerho, ikäihmisten ohjattu kuntosali sekä porukkalenkkiryhmä. Järjestöyhteistyötä tehdään kokoajan uusien vapaaehtoisten työntekijöiden saamiseksi.

Ruokapalveluissa toteutetaan ravitsemussuosituksen mukaista ruuan valmistusta. Terveyskeskuksen keittiöltä, ruokapalveluhenkilöt eivät laita ravintolisiä ruokiin vaan hoitajat lisäävät ne osastolla ennen ruokailua.

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavanikäistä (THL, Sotkanet). Tämä indikaattori kuuluu hyte kertoimen tulosindikaattoreihin.

Vuosi	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Koko maa	362,7	348,3	345,8	329,8	347,9	334,5	264,3
Pohjois-Pohjanmaa	413,9	362,6	394,3	363,3	378,1	270,4	258,6
Haapajärvi	639,9	640,3	360,7	438,8	633,2	225,1	297,1
Kärsämäki	465,9	409,1	461,9	396,3	612,9	496,4	202,9
Pyhäjärvi	574,6	685,5	644,8	495,5	670,2	328,8	454,0
Reisjärvi	832	402,5	597,2	447,4	451,2	457,8	959,8

2.1.5 *Vapaa-aikatoimi hyvinvointia ja terveyttä edistävänä tuottajana*

Kaupungin vapaa-aikatoimi järjestää eri ikäryhmille toiminta- kulttuuri- liikunta ja nuorisotoimen tuottamina. Alle 18-vuotiaille kaupungin liikuntapaikat ovat pääosin maksuttomia. Tämä koskee myös uimahallia kahtena iltana viikossa ja kaupungin ylläpitämää kuntosalia. Liikuntapaikkojen peruskorjausta ja rakentamista jatkettiin teknisen toimesta ja liikuntapaikat ovat pääsääntöisesti hyvässä kunnossa ja tarjonta on laaja. Viimeksi kunnostetut kohteet ovat uimahalli, keskuskoulun monitoimipiha, pesäpallokenttä, latuverkoston parantaminen sekä ikäihmisten tasapainorata sairaalan yhteydessä.

Kaupungin liikuntatoimen järjestämissä 18 ryhmässä liikkui vuonna 2018 keskimäärin 250 asiakasta viikossa. Kuusi ryhmistä oli suunnattu lapsille, kuusi työikäisille, viisi ikäihmisille ja yksi erityisryhmille. Uimahallissa kävi vuodessa runsaat 31 000 uimaria. Mainittakoon, että liikuntatoimen järjestämässä uimakoulussa kävi uimakouluviikolla yli 100 lasta päivittäin. Nuorisotoimi järjestää avoimen nuorisotilan toimintaa. Toimintapäiviä oli vuonna 2018 165 ja näihin osallistui 3 200 nuorta. Lasten ja nuorten leireille, retkille ja tapahtumiin osallistui 4000 nuorta vuonna 2018.

Kulttuuritoimi on tarjonnut kaupunkilaisille monipuolisesti tapahtumia ja tukenut yhdistyksiä, taiteentekijöitä ja ryhmittymiä kulttuuritapahtumien järjestämisessä. Kihupäivät, Lasten Kulttuuri viikko sekä Vanhustenviikko olivat merkittävimmät vuoden 2018 tapahtumista. Lasten Kulttuuri viikon tapahtumiin osallistui 1300 lasta. Vuoden aikana tapahtumissa oli osallistujia hieman yli 9000. Uusi kulttuuritoimintalaki tuli voimaan 1.3.2019. Kulttuuritoimintalain tavoitteilla ja tehvien tarkemmalla määrittelyllä vahvistetaan kuntien kulttuuritoimintaa perus- ja lähipalveluna sekä lisätään kunnan asukkaiden mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kulttuuritoiminnan kautta. Kirjastosta

kirjalainoja Pyhäjärven pääkirjastolla oli 52 650 ja kävijöitä oli 40 000. Vuonna 2018 kirjasto oli suljettuna vajaa kaksi kuukautta, kun muutto oli vuoden lopussa väistötiloihin.

Jokilatvan Opiston tuottamiin kansalaisopisto-opintoihin osallistui vuoden 2018 aikana 1599 opiskelijaa ja kursseja toteutui 146. Työviikkoja oli 37 ajalla 8.1.-17.6.2019 ja 27.8.-16.12.2019.

2.1.6 *Aktiiviset järjestöt ja järjestöyhteistyö*

Pyhäjärvellä toimii 137 rekisteröityä järjestöä (patentti- rekisterihallitus 10/2018), joista suuri joukko toimii erittäin aktiivisesti tuottaen hyvinvointipalveluita kaikille ikäluokille. Kaupunki tekee järjestöyhteistyötä joka sektorilla. Järjestöt ovat merkittävä voimavara hyvinvoinnin ja terveydenedistämässä.

Kaupunki on tukenut järjestöjä avustusten kautta ja auttamalla puitteiden rakentamisessa toimintaan ja tapahtumiin. Järjestöavustuksia jaettiin lähes 100 000 euroa vuodessa ja lisäksi kyläyhteisöille myönnettiin 19 000 euroa. Avustusten lisäksi järjestöillä on mahdollisuus kokousta maksutta kaupungintalon kokoustiloissa sekä käyttää nuorisotiloja kerhojen ja kokoontumisten pitopaikkana. Järjestöjen kanssa tehdään myös tapahtumayhteistyötä eri tapahtumissa. Järjestöillä on mahdollisuus myös ilmoittaa kaikille avoimet tapahtumansa kaupungin tapahtumakalenteriin. Kaupunki on varannut henkilöresurssia järjestöjen tueksi. Yhteisöasiamies avustaa mm. hankesuunnitelmien laadinnassa ja haussa.

Vuonna 2017 on aloitettu yhteisohjelman työstäminen. Yhteisöohjelman tarkoitus on kehittää kuntajärjestöyhteistyötä sekä järjestöjen keskinäistä yhteistyötä. Järjestöohjelma tulee sisältämään mm. osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kehittämistä, järjestötoimijoiden osaamisen kehittämistä ja pohdintaa järjestöjen roolista työllistäjänä ja palveluiden tuottajana. Yhteisöohjelmaa on työstetty järjestökyselyn ja järjestötapaamisissa pidettyjen työpajojen kautta. Yhteisöohjelma valmistuu vuoden 2019 aikana. Kaupunki järjestää vähintään neljä järjestötapaamista vuodessa. Tapaamiset ovat kaikille järjestöille avoimia iltatapahtumia, joissa on esillä ajankohtaisia asioita, asiantuntijavierasosioita ja työryhmätyöskentelyä.

2.1.7 *Turvallisuus*

Pyhäjärven kaupunki edistää asumisen ja elämisen turvallisuutta investoimalla ympäristöön. Liikenneväylien peruskorjausta tehdään suunnitelmallisesti ja kevyenliikenteen väyliä rakennetaan soveltuvin osin ja katuvaloja uusitaan ja rakennetaan lisää. Aluesuunnittelun kautta pyritään saamaan lisää rakennettavaa ruutukaavaa, jonka toteutumisessa voidaan saada lisää mahdollisuuksia lähipalvelujen toteuttamiseen. Julkisien kiinteistöjen kunnosta pidetään huolta ja kiinteistöille laadittu kunnossapidon suunnitelmat peruskorjaustarvikkeille, jotka toteutetaan suunnitelmallisesti.

3 Keskeiset opit ja evästykset vuodelta 2018

3.1 Keskeiset hankkeet

3.1.1 *Suuntana muutos (SUMU) -hanke*

Toteutusaika: 1.3.2017 – 29.2.2020. Hallinnoija Pyhäjärven kaupunki.

Kohderyhmä: Pitkäaikaistyöttömät ja osatyökykyiset

Yhteistyökumppanit/verkostot: TE-toimisto, sosiaalitoimi, Mielenvireyskeskus, yhdistykset, Työntalo NAMO, työllisyyskoordinaattori, yhteisöasiamies

Tavoitteet: Lisätä hyvinvointia ja terveyttä sekä vahvistaa työelämävalmiuksia.

Toteutuksesta:

Hanke on ollut käynnissä maaliskuulta 2017 asti. Hankkeessa työskentelee kaksi työntekijää: vastaava projektityöntekijä ja projektityöntekijä. Henkilövaihdoksia on tullut kahdesti hankkeen aikana. Hankkeessa on tehty 5/2019 mennessä 71 aloitusilmoitusta ja 17 lopetusilmoitusta. Lopettaneista 7 on aloittanut palkkatyössä, kolme on aloittanut opiskelut, kaksi on muuttanut toiselle paikkakunnalle, kaksi on menehtynyt ja kolme on lopettanut muusta syystä. Kuntouttavan työtoiminnan on aloittanut 10 asiakasta. Lisäksi viisi asiakasta oli kuntouttavassa työtoiminnassa jo ennen hankkeen aloittamista. Kuntouttavan työtoiminnan aloittaneille ei ole tehty lopetusilmoitusta, koska henkilöt tarvitsevat silti hankkeen tukea (ovat edelleen työttömiä).

Hankkeessa lopettaneiden henkilöiden työ- ja toimintakyky on parantunut huomattavasti. Asiakkaat arvioivat työkykyään seuraavan kysymyksen avulla: ”Oletetaan, että työkykysi on parhaimmillaan saanut arvosanaksi 10. Minkä arvosanan antaisit nykyiselle työkyvyillesi asteikolla 0-10?”

Aloitusilmoitusten keskiarvo oli 7, kun taas lopetusilmoitusten keskiarvo oli 8,3. Asiakkaat olivat hankkeen kirjoilla minimissään kuukauden ja pisin aika oli puolestaan melkein kaksi vuotta. Tämä

kertoo siitä, että asiakkaiden tilanteet ovat hyvin vaihtelevat ja he tarvitsevat yksilöllistä apua. Toiset etenevät pienen tuen avulla, mutta toiset tarvitsevat pitkäaikaista ja tiivistä tukea.

Hankkeen aikana hyvinvointia lisääviä asioita ovat olleet läsnäolo, kuunteleminen ja hyvä tavoitettavuus. Asiakkaita on tuettu työnhaussa ja tehty yhdessä työhakemuksia ja ansioluetteloita. Asiakkaiden tilannetta ja palvelutarvetta kartoitetaan keskustelun yhteydessä ja tarvittaessa asiakkaita ohjataan hänelle sopiviin palveluihin, kuten Mielenvireyskeskuksen palvelujen piiriin ja työttömien terveystarkastukseen. Tarvittaessa asiakkaita ohjataan katkolle ja päihdekuntoutukseen. Asiakkaat tarvitsevat apua myös viranomaisverkostossa, jolloin heitä autetaan verkkoasioinnissa ja lomakkeiden lähettämisessä. Tarvittaessa asiakkaat ovat saaneet kyydin, jos he asuvat sivukylällä tai terveydentilanteen vuoksi eivät pääse muuten liikkumaan. Yhteistyö on tiivistä TE-toimen, sosiaalitoimen, TYP-verkoston ja Mielenvireyskeskuksen kanssa. Toiminta tukee viranomaisten kanssa tehtyjen suunnitelmien toteutumista.

Ryhmätoiminnot ovat tärkeä osa SUMU:n toimintaa. Niissä vahvistetaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Samalla asiakkaat saavat vertaistukea toisiltaan. Ryhmissä käyneet henkilöt ovat saaneet uusia tuttavuuksia ja näkevät myös vapaa-ajalla. Ryhmätoimintojen avulla moni on uskaltanut kokeilla uusia asioita, joita ei olisi ilman hankkeen toimintaa harkinnutkaan. Ryhmätoiminnot suunnitellaan yhdessä asiakkaiden kanssa ja lukujärjestystä muokataan tarvittaessa nopeallakin tahdilla, jos asiakailta tulee uusia ideoita toimintaan. Säännöllisten ryhmätoimintojen lisäksi teemme retkiä ja tutustumme uusiin lajeihin, esim. käymme keilaamassa.

Vuoden 2017 syksystä alkaen SUMU-hanke on ollut mukana kehittämässä matalan kynnyksen kuntouttavan työtoiminnan paikkaa Pyhäjärvelle. Aluksi ryhmä kokoontui kerran viikossa SUMU-hankkeen tiloissa ja ryhmän ohjaajana toimi kaupungin työllisyyskoordinaattori. Kahden asiakkaan ryhmä toimi hyvin ja asiakkaista toinen eteni ns. tavalliseen kuntouttavan työtoiminnan ryhmään Työntalo NAMOLle. Ryhmä keskeytettiin keväällä 2018. Syksyllä 2018 toimintaa alettiin suunnitella uudestaan. Tällöin paikaksi valittiin Työntalo NAMO:n tilat teollisuuskylällä. Vastuuohjaajana ryhmässä toimii edelleen kaupungin työllisyyskoordinaattori. SUMU-hankkeen työntekijä on mukana kehittämässä toimintamallia, koska hankkeessa ei saa ohjata kuntouttavaa työtoimintaa. Ryhmä on kokoonnut perjantaisin ja siinä on aloittanut useita SUMU:n asiakkaita, joille ei ole aiemmin löytynyt sopivaa kuntouttavan työtoiminnan paikkaa. Hanketyöntekijä on mukana helpottamassa toiminnan aloittamista, koska tuttu ihminen luo turvaa asiakkaille uusissa tilanteissa. SUMU:n ryhmätoiminta ja perjantaina matalan kynnyksen ryhmä vastaavanlaista kuin virallinen lakisääteinen sosiaalinen kuntoutus olisi. Sosiaalinen kuntoutus on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jota ei vielä Pyhäjärvellä järjestetä. Sen toteuttamiseksi vuodelle 2020 tehdään suunnitelmia kaupungin ja Selänteen yhteistyönä.

Vuonna 2018 kaupungin omarahoitusosuus hankkeessa oli 21 380 euroa. SUMU-hankkeen aikana (1.3.2017 – 30.4.2019) kaupungin säästöt niin sanotulta sakkolistalta olleista ovat 87 200 euroa. Summa on laskettu sen mukaan, kun asiakas on aloittanut hankkeessa ja päässyt etenemään kuntouttavaan työtoimintaan / työkokeiluun / palkka(tuki)työhön, eli poistunut listalta. Lisäksi ryhmätoiminoissa käy sellaisia asiakkaita, jotka olisivat kuntouttavan työtoiminnan tarpeessa, mutta heille ei löydy sopivaa paikkaa Pyhäjärveltä. Hankkeen toimintaan osallistuminen ei poista asiakasta sakkolistalta. (Työmarkkinatuen kuntaosuus = ns. sakkolista)

Asiakkailta on saatu seuraavanlaista palautetta:

” On tullut rohkeutta liikkua enemmän. On sosiaalisempi olo, eikä ajatus työstä kuulosta pahalta enää.”

” On tekemistä ja mukava viettää aikaa. Hyvä porukka.”

” Mukavaa ollut tulla.”

” Kiitos näistä päivistä, mitä on ollut. Olo on muuttunut paljon paremmaksi. Todella hyvä keksintö tämä SUMU!”

” Eilen oma arvio työkyvystä oli nolla, mutta nyt kun on teidän kanssa jutellut, nousi se jo tunnissa ykköseen.”

” Ensimmäistä kertaa pitkään aikaan koin tulleeeni kuulluksi”.

” Sumu, mahtava homma! Viikon kohokohta! Saa nauraa, nähä ihmisiä – auttaa olemaan ihmisten joukossa, kun muuten tuntunut, et erakoituu. Saa myös muuta ajateltavaa ja virkistystä. 10/10 ja papukaijamerkki.”

Työntekijät:

”Koskettavimmat palautteet ovat olleet ruusujen kera saadut kiitokset hengen pelastamisesta sen jälkeen, kun asiakas haettiin kotoa asti katkolle ja ohjattiin päihdekuntoutukseen.”

”On ollut palkitsevaa huomata, kuinka hankkeeseen osallistuja avautuu asioistaan ja uskaltaa luottaa. Asiakas lähtee mukaan ryhmätoimintoihin, vaikka sosiaaliset

tilanteet jännittävät ja kotoa lähteminen on vaikeaa. Nämä pienetkin askeleet eteenpäin merkitsevät paljon."

Vaikutus hyvinvointisuunnitelmaan vuodelle 2020: Sosiaalinen kuntoutus otetaan käyttöön Selänteen palveluissa. Työpanos 1 henkilö, josta 40 % työosuus Pyhäjärvelle.

3.1.2 *Mediataidot haltuun -hanke*

Toteutusaika: Hanke toteutettiin 1.9. – 30.11.2018. Hallinnoija Haapajärven kaupunginkirjasto

Kohderyhmä: Aikuisväestö, senioriväestö

Tavoitteet: Digitaalisuuden myötä kansalaisten osallisuus yhteiskuntaan ja pääsy kulttuurin monipuolisille lähteille on mahdollista, mutta moni jää kuitenkin ulkopuolelle digi- ja mediaosaamattomuuden takia. Hanke pyrki vastaamaan tähän, kirjastonkin arkipäivässä havaittuun, selkeään tarpeeseen etsimällä Haapajärvi – Pyhäjärvi alueelta digitaitojen ja mediasivistyksen opastuksen äärelle sitä tarvitsevia ja haluavia ihmisiä. Hanke keskittyi aikuisväestön digiosaamisen aakkosiin, älylaitteiden käytön opetukseen ja mediasivistyksen lisäämiseen.

Toteutuksesta:

Hankkeesta tiedotettiin lehti-ilmoituksilla ja lehdistötiedotteilla. Opetustuokioita mainostettiin myös molempiin pitäjiin jaetuilla julisteilla, esitteillä, flyereilla ja valotaulumainoksilla. Vaikka tällaiseen mainostamiseen ja tiedottamiseen satsattiin, niin kuitenkin se, mikä sai ihmiset liikkeelle ja mukaan koulutukseen, oli vierailut eri yhdistysten kerhoissa ja kokoontumisissa.

Näissä tapaamisissa päästiin lähelle ihmisiä ja vakuutettiin etenkin kahta asiaa, joista ensimmäinen oli lupaus, että mitään ei tarvitse osata etukäteen, vaan opetus lähtee aivan alkeista. Kerrottiin, että vieraaseen, mutta askarruttavaan asiaan pääsee hankkeen koulutuksissa tutustumaan turvallisesti pienissä ryhmissä. Toinen asia, mikä erityisesti nostettiin pöydälle oli digitalisaatioon liittyvät tunteet. Puhuttiin häpeästä, pelosta ja vastustuksesta, eli suurimmista tunteista, jotka ovat syynä digitaalisen maailman ulkopuolelle jäämiseen.

Osallistumisen kynnystä madallettiin myös sillä, ettei koulutukseen osallistuakseen tarvinnut omistaa älypuhelinta tai tablettia. Hankkeessa oli käytössä yhteensä 9 iPad taulutietokonetta, joista 5 uutta hankittiin hankerahoituksella.

Alkutapaamisiin yhdistysten ja kerhojen kokoontumisissa osallistujia oli yhteensä 337, joista Haapajärvellä 185 ja Pyhäjärvellä 152 henkeä. Opetusryhmien kokoontuminen ajoittui 1.10. – 20.11. Kusakin ryhmässä oli 8 osallistujaa. Kukin ryhmä sai opetusta 8 tuntia.

Kokoontumisissa tutustuttiin laitteen peruskäyttöön, perehdyttiin erityyppisten laitteiden ja käyttöjärjestelmien eroihin, opeteltiin käyttämään tavallisimpia mobiililaitteiden sovelluksia, hankkimaan ja asentamaan ne. Selvennettiin yleisimpiä it-maailman termejä. Tutustuttiin Internetiin, selaimiin ja perustiedonhakuun kirjoittamalla ja äänihaulla.

Opeteltiin käyttämään joitakin nettipalveluita, kuten pankkipalveluita harjoittelutunnuksin ja Klinik-sähköistä sosiaali- ja terveysalan palvelua, tutustuttiin Omakantaan ja verkkokauppoihin. Puhuttiin myös käyttäjätileistä, palveluihin rekisteröitymisestä ja tunnistautumisesta. Joidenkin ryhmien kanssa tehtiin sähköpostitilit. Käsittelyssä oli myös tietoturva-asiaa.

Tutustuttiin pilvipalveluihin ja esim. kuvien siirtämiseen ja tallentamiseen niihin. Etsittiin, asennettiin ja pelattiin aivoterveyttä ylläpitäviä pelejä. Viimeisellä kerralla kokeiltiin e-kirjan lukemista ja muita kirjastojen e-palveluita. Tutustuttiin myös digitaaliseen kulttuuriperintö aineistoon. Sosiaalisen median palveluista oli esillä vain YouTube, muita somekanavia sivuttiin vain pintapuolisesti, koska niitä ei koettu tässä opiskelun vaiheessa tarpeellisiksi.

Yksi tärkeä aihe läpi koulutuksen oli tiedon luotettavuuden arvioinnin tärkeys. Disinformaation eri muotoihin tutustuttiin verkosta löytyvien esimerkkien avulla. Koulutuksen päätteeksi osallistujat saivat materiaalipaketin opitun muistamisen tueksi.

Tuotokset/Hyödyt

Osallistujilta saatu palaute oli pelkästään kiittäväää ja arviomme mukaan tärkeimmässä tavoitteessa, eli pelkojen taltuttamisessa, onnistuttiin. Kaikki saivat jonkinlaisia onnistumisen kokemuksia ja rohkeutta perehtyä asiaan tulevaisuudessa lisää, mahdollisesti oman laitteen avulla. Aloitustapaamisissa usein kuultu kysymys: ”*Vieläkö sitä tämän ikänen oppis*”, sai vastauksen: ”kyllä”. Hankkeeseen osallistuneiden kaupunkilaisten digitaidot lisääntyivät ja uskomme että suosittelu ja vertaistuki vievät opittua osaamista myös laajemmalle. **Hankkeen perusteella saimme myös käsityksen siitä, että tällaiselle toiminnalle olisi tarvetta enemmänkin.**

3.1.3 *Virtaa vapaaehtoisuudesta -hanke*

Toteutusaika: 2018-2020, (hanke aloitettu 15.3.2018, joten mahdollisuuksia jatkaa keväälle 2021 taloustilanteen mukaan). Hallinnoija: Pyhäjärven Sydänyhdistys ry

Kohderyhmä: Kotona asuvat pyhäjärviset ikäihmiset

Yhteistyökumppanit/verkotot: Pyhäjärven kaupunki, Peruspalvelukuntayhtymä Selänne sekä pyhäjärviset järjestöt ja yhdistykset

Tavoitteet:

1. Ikääntyvien sosiaalisen elämän ja turvallisuuden lisääminen keskustassa ja eri kylillä: luodaan mahdollisuuksia tyydyttäviin sosiaalisiin kohtaamisiin sekä edistetään toiminta- ja osallisuusmahdollisuuksia sekä tavoitetaan toiminnan ulkopuolelle jääneet ja saadaan he toimintaan mukaan
2. Vapaaehtoistyön tekemisen helpottaminen tiedottamisen ja ”työnvälityksen kautta”: lisää vapaaehtoisia toimijoita sekä vertaisohjaajia eri ikäryhmistä sekä keskustassa että kylillä
3. Yhteisöllisyyden lisääntyminen: vuorovaikutusta ja toimintaa yhdessä (eri ikäryhmien kesken) sekä järjestöjen yhteistyö lisääminen
4. Kylien ja järjestöjen voimavarojen lisääminen

Toteutuksesta:

Yläympyrän tupa – toimintamalli. Matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa tarjotaan mm. keskusteluapua, toimintakerhoja, vapaaehtoistyön ”työnvälitystä” sekä ”palveluohjausta”. Tupa on kaikille avoin kohtaamispaikka, myös toimintaryhmille. Yläympyrän tupa avoinna kaikkina arkipäivinä klo 10-16, tarvittaessa viikonvaihteessa, jolloin erityisesti pyritään ottamaan huomioon juhlapyhien yksinäisyyttä korostavat piirteet. Tuvalla järjestetään toimintatuokioita toiveiden ja tarpeiden mukaisesti mm. peli-, muistelu-, laulu-, jutustelu- ja asiantuntijatuokioita. Lisäksi jatkossa tuvalla järjestetään erilaisia tapahtumia ja tempauksia kalenterivuoden mukaan. Tarkoituksena on luoda kaikille avoimia osallisuuden ja aktiivisen elämäntavan mahdollisuuksia sekä samalla tukea henkistä hyvinvointia ja mielen vireyttä. Tuvalla keväällä 2019 aloitetaan matalan kynnyksen tuki- ja ohjauspiste -kokeilu yhteistyössä kuntayhtymä Selänteen ja Pyhäjärven kaupungin kanssa.

Yhdistystoiminnan ja kylien tukemisen malli. Pyhäjärvellä on paljon eri yhdistyksiä ja järjestöjä. Näiden toimintaa tuetaan toimimalla neutraalina tekijänä ja järjestys tahona eri toimijoiden välissä.

Järjestöjen välistä yhteistyötä pyritään tiivistämään päällekkäisyyksien välttämiseksi. Yhdistyksille tehdään yhteinen sähköpostilista, jonka tarkoituksena on parantaa tiedonkulkua monen eri tekijän välillä. Yläympyrän tuvan perustoiminta ja aktiviteetit sovitetaan täydentämään järjestöjen tarjoamaa toimintaa ja samalla kehittämään molempia. Järjestöjen annetaan käyttää halutessaan tuvan tiloja toiminnassaan. Järjestöjen ja hankkeen välistä yhteistoimintaa tuvalla järjestetään viikoittain. Järjestöjen toimintaa tuetaan järjestämällä näiden toivomia koulutuksia toiminnan vapaaehtoisille. Mahdollistamalla järjestöille koulutuksia, vapaaehtoistyön määrän toivotaan kasvavan yhdistysten sisällä. Monissa yhdistyksissä kaivataan lisää toimijoita nykyisten aktiivien rinnalle. Tuvan kautta toimivan vapaaehtoistyön ”työkkärin” avulla yhdistetään vapaaehtoistyöntekijää etsivä yhdistys ja toimintaa kaipaava vapaaehtoinen.

Pyhäjärvellä asuu paljon ikäihmisiä myös haja-asutusalueella. Kylillä järjestettävän toiminnan tarkoituksena on tavoittaa kotonaan asuvia ikäihmisiä, jotka eivät pääse enää esimerkiksi ajokortin menettämisen myötä osallistumaan keskustan alueen palveluihin. Kylille kehitettyä toimintaa suunnitellaan yhdessä asukkaiden kanssa. Liikkumisen ongelmiin kehitetään eri ratkaisuja. Yksi toiminnan esimerkki on kylillä järjestettävät hyvinvointipäivät, joita järjestetään yhteistyössä kyläyhdistysten ja muiden järjestöjen kanssa. Lisäksi kylillä autetaan kehittämään ja tuetaan jo olemassa olevaa toimintaa sekä järjestetään opastusta tiedottamisessa ja oman kylän sekä aktiviteettien markkinoinnissa.

Vapaaehtoistoiminta ja vertaisapu. Yläympyrän tuvan kautta toteutettava vapaaehtoistyön ”työnvälistystoiminta” mahdollistaa kaikenikäisille mieluisia sosiaalisen kanssakäymisen muotoja. Työnvälistystoiminnassa on tarkoituksena helpottaa vapaaehtoisten ja avun tarpeen kohtaamista. Vapaaehtoistyöstä kiinnostuneet saavat tuvan kautta kootusti omaan elämäntilanteeseensa sopivia vapaaehtoistyömahdollisuuksia.

Hanke järjestää Yläympyrän kautta myös ryhmänohjaamisen ja vertaisohjaajan koulutuksia sekä erilaisia vapaaehtoistyöhön liittyviä koulutuksia. Koulutusten suunnittelussa kuunnellaan järjestöjen tarpeita. Toimintamalli etsii myös keinoja päivittää yhdistysten osaamista edellä kuvattujen palvelusten tekemisessä järjestämällä yhdistysten ja alan ammattilaisten kohtaamisia ja koulutuksia.

Tuotokset/Hyödyt:

Yläympyrän tuvan malli. Ikäihmisille luodaan ja toteutetaan helposti lähestyttäviä osallisuus- ja toimintamahdollisuuksia (kohtaamispaikka, kerhotoimintaa, koulutuksia, tuokioita ja tapahtumia). Yläympyrän tuvan toimintamalli kohtaamispaikkana, osallisuus- ja toimintaympäristönä on juurtunut

Pyhäjärvelle. Järjestöihin ja seuroihin kuulumattomat ovat päässeet halutessaan mukaan kerhoihin tai vapaaehtoistoimintaan. Vertaistukea kaipaavat ihmiset saavat Yläympyrän tuvan kautta matalan kynnyksen keskusteluapua ja virikettä. Toimintamallit ja -muodot mahdollistavat osallisuuden ja “ryhmään” kuulumisen ja näin lisätä sosiaalista hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta ja aktiivinen elämäntapa kehittyy. Pyhäjärvellä yhteisöllisyys lisääntyy ja tieto ja toimintamallin muutos tukee yhdessä tekemistä.

Matala kynnyksen ohjauspiste (-kokeilu). Tiedot palveluista ja toiminnasta koottu yhteen ja ne ovat helposti saavutettavissa Yläympyrän tuvalla “yksissä kansissa”. Ikäihmisten tukemista ja ohjausta. Parannetaan palveluiden ja tiedon saavutettavuutta, joka tukee ikäihmisten hyvinvointia ja vähentää turvattomuuden kokemuksia.

Järjestöjen ja kylien tukemisen malli: Yhdistykset ovat pystyneet monipuolistamaan ja kehittämään ikäihmisiin liittyvää toimintaansa käyttämällä hyödyksi tuvan tiloja ja yhteistyöverkoston. Järjestöjen välinen kommunikaatio on lisääntynyt (sähköpostilista). Sähköpostilistaa käytetään aktiivisesti hyödyksi järjestöjen välisessä viestinnässä. Parantuneen viestinnän vuoksi järjestöjen väliset toiminnan päällekkäisyydet ovat vähentyneet. Järjestöjen aktiivit ja vapaaehtoiset levittävät eri koulutusten antamaa tietotaitoa eteenpäin järjestöjen sisällä. Kylille on toteutettu helposti lähestyttäviä osallisuus- ja toimintamahdollisuuksia (hyvinvointipäivät, kerhot, tapahtumat, käynnistetään uudeleen vierailukulttuuria ja tarpeen mukaan koulutuksia). Lisäksi kehitetään ratkaisua pitkien välimatkojen ongelmaan (kyytirinkejä, taksipalvelut). Näiden tuotosten avulla mahdollistetaan yksilöiden ryhmään kuulumisen ja osallisuuden sekä edistetään kylien toimintamahdollisuuksia ja -resursseja jatkoon. Kylien voimavarat ja yhteisöllisyys

kasvavat sekä uudet toiminta- ja tukimuodot helpottavat sivukylillä asuvien henkilöiden osallisuutta, palveluiden saavutettavuutta ja aktiivista elämäntapaa.

Vapaaehtoisuuden malli: Yläympyrän tuvalla pyörii vapaaehtoisten työnvälitystoimisto, joka yhdistää palveluohjauksen kautta tehokkaasti vapaaehtoisia ja avuntarvitsijoita. Vapaaehtoisia on saatu sitoutettua säännölliseen toimintaan sekä löyhemmin epäsäännölliseksi avuksi.

Tuvalle on syntynyt merkityksellinen yhteisö, jota ihmiset haluavat tukea ja auttaa talkoohengessä. Tuvalla pyörii erilaista toimintaa, jota vapaaehtoiset, vertaisohjaajat ja yhdistykset ylläpitävät. Ihmiset löytävät itselleen mieleistä toimintaa eri vaihtoehtoista ja ryhmäytyvät osallistumisen myötä. Yksin kotona asuvia passiivisia ikäihmisiä on saatu tavoitettua ja aktivoitua. Aktivointi on tapahtunut joko lisääntyneenä toimintaan osallistumisena tai kodin piiriin on saatu vapaaehtoisten myötä apua ja toimintaa. Vapaaehtoiset tuntevat työnsä arvokkaaksi ja saavat toiminnasta mielihyvää.

Vapaaehtoisten tukitapaamiset antavat vertaistukea ja lisäävät jaksamista. Ylisukupolviset kohtaamiset ovat lisääntyneet järjestettyjen erilaisten vapaaehtoiskampanjoiden myötä.

Vaikutus hyvinvointisuunnitelmaan vuodelle 2020: Verkostoyhteistyö jatkuu kiinteästi. Kaupunki antaa tuen hankkeen toteutumiseen ja tukee jatkohankkeen suunnittelua.

3.1.4 *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)*

Pyhäjärvi mukana LAPE muutosohjelmassa vuosina 2015 – 2018. LAPE työn siltausvuosi 2019 menossa, jossa Pyhäjärvi on aktiivisesti mukana.

Kehitystyö Pyhäjärven näkökulmasta:

- Perhekeskus-toimintamalli (palveluiden verkosto) sisältää Pyhäjärvellä Aarnolan perhekeskuksen lisäksi paljon muutakin.
- Varhaiskasvatus ja koulu hyvinvoinnin tukena
- Selänne on kehittänyt lastensuojelun systeemistä toimintamallia, lapsiperheiden sosiaalipalveluja, palveluohjauksen toimintaa ja eroneuvolapalvelua.

Perhekeskus Pyhäjärvellä on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen verkosto, palveluiden kokonaisuus, joka koostuu Selänteen tuottamista sote -palveluista, kaupungin sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluista ja toiminnoista. LAPE toiminnan arvot Pyhäjärvellä ovat 1) perhekeskeisyys, 2) tasa-arvoisuus, 3) inhimillisyys ja 4) tasa-arvoisuus.

Johtaminen koordinointi: Vastuuhenkilönä toimii sivistysjohtaja. LAPE yhteyshenkilönä kaupungilta on toiminut yhteisöasiamies 2/2019 asti. 3/2019 alkaen LAPE yhteyshenkilöinä ovat Selänteen hyvinvointijohtaja ja kaupungin hyvinvointi-sote projektipäällikkö.

Perhekeskuksen tehtävät:

- Yhteensovittaa kaupungin ja Selänteen sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluita ja toimintaa
- Luo myös rakenteita ja sisältöä lapsi- ja perhepalveluihin

- Palvelujen kokonaisuus, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä edistävät, kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut

Verkoston palvelut ja toiminnot:

Perhekeskus verkostoi nyt osittain erillään olevia palveluja siten, että jokainen lapsi ja perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun.

Perhekeskukseen kuuluvat:

- äitiys- ja lastenneuvolan sekä ehkäisyneuvolan terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut
- lapsiperheiden perhetyö ja kotipalvelu
- puhe-, toiminta- ja fysioterapeutin sekä tarvittaessa ravitsemusterapeutin palvelut
- kasvatusta- ja perheneuvolan psykologin ja sosiaalityöntekijän palvelut
- lastenvalvojien palvelut
- lapsiperheiden sosiaalityö palvelut
- erikoissairaanhoidon asiantuntemus ja lastensuojelun tuki
- avoimen kohtaamispaikan palvelu Aarnola

Perhekeskukseen kehitetään palveluja myös kouluikäisille ja nuorille. Perhekeskuksen palveluverkostoon kuuluvat lisäksi varhaiskasvatus, kunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta, seurakunnat ja järjestöt.

Yhteistoiminta perhekeskuksen toimijoilla:

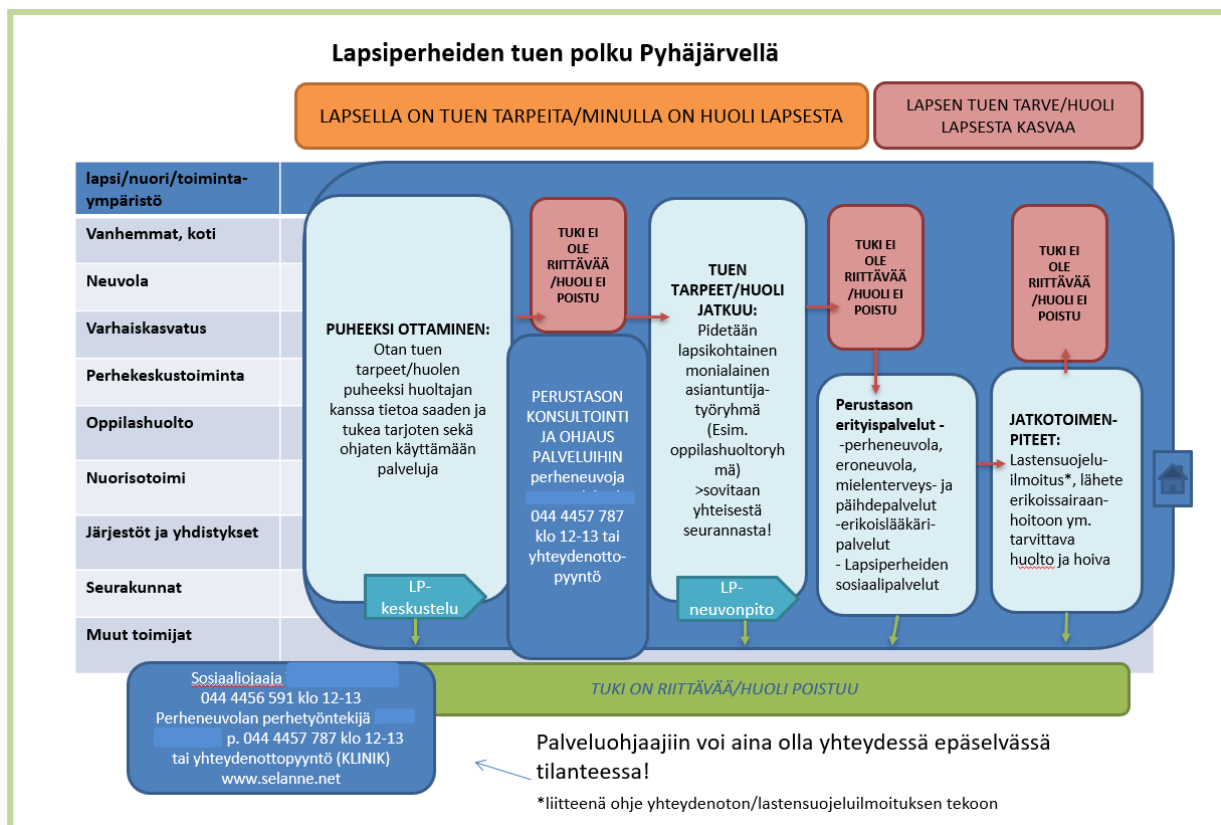
- Perhekeskuksen työntekijät tekevät työtä tiiviisti yhdessä. Näin perheen tarvitsema asiantuntemus saadaan perheelle nopeasti ja joustavasti.
- Perhekeskus toimii lähipalveluperiaatteella, joka tarkoittaa sitä, että palvelut ovat helposti saavutettavissa lasten ja perheiden arkiympäristöjen läheisyydessä sekä ovat toimivien kulkureittien ja liikenneyhteyksien päässä tai jalkautuvat kotiin.
- Palveluja tuotetaan myös verkkopalveluina.

Muuta:

- Lapset puheeksi -keskustelujen käytännöistä on sovittu ja seurannasta vastaavat viranhaltijat on nimetty.

- Lähitavoitteena Pyhäjärvellä on kehittää yhteisöllistä opiskelijahuoltoa (12/19 mennessä kuvaus)
- Toimivat yhteistyökäytännöt rakennetaan koulun ulkopuolisiin lapsia ja nuoria tukeviin toimijoihin uuden lain periaatteiden mukaisesti.
- Kodin ja koulun välisen työskentelyn kehittämisessä otetaan myös oppilaiden vanhemmat mukaan.

Kuvaus lapsiperheiden tuen polusta Pyhäjärvellä. Lähde: Hyte/LAPE työryhmä/Selänne

Pyhäjärven tavoitteet v.2019

- Eri toimijat tietävät miten tarvitessaan saa lisää tukea perheiden auttamiseen
- Ikäystävällinen Pyhäjärvi toteutuu lasten, nuorten ja lapsiperheiden näkökulmasta.
- Tiedottaminen/viestintä onnistuu

Vaikutus hyvinvointisuunnitelmaan: LAPE työ jatkuu ja laaditaan LAPE juurruttamis- ja kehittämissuunnitelma vuosille 2020 - 2025

4 Kuntastrategian 2030 painopisteet

Hyväksytty valtuustossa 26.6.2018 § 50

5 Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat

Päivittyneet ohjelmat ja suunnitelmat 2018

Lastensuojelusuunnitelma 2017 – 2020, hyväksytty khall 12.2.2018 § 36

Työllistämisen palkkatukimallin uudistaminen, hyväksytty khall 14.5.2018 § 132

6 Hyvinvointisuunnitelma vuodelle 2020

Hyvinvointisuunnitelma on laadittu osin elinkaarimallin mukaisesti. Tavoitteena on, että tavoitteet, toimenpiteet, resurssit ja mittarit ovat yhtenäiset kaupungin talousarvion ja -suunnitteluvuosien kanssa sekä Selänteen talousarvion ja -suunnitteluvuosien kanssa niiltä osin kuin suunnitelma on yhteistä. Hyvinvointisuunnitelman arviointi tapahtuu osavuosikatsauksissa ja toimintakertomuksissa tilinpäätöksen yhteydessä. Laajassa hyvinvointikertomuksessa esitetty hyvinvointisuunnitelma vuosille 2019 – 2020 on päivitetty vuodelle 2020.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Lapset ja nuoret saavat riittävästi tukea	Varhaiskasvatuksen erityisen tuen tarpeisiin pystytty vastaamaan	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja käytettävissä Tarvearviointia kehitetty esim LPM-keskustelun avulla Koulutusta tarjottu	LPM-keskustelujen määrä väh 75 % perheistä Varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssi käytössä Koulutuspäivien määrä/hlö vähintään nykyinen
	Perheille joustava päivähoitomalli	Päivähoidon resurssit turvattu	Päivähoidon osallistumisaste noussut
	Koulujen oppilashuollon riittävyys turvattu	Nykyinen henkilöstömitoitus oppilashuollossa, monialainen/yhteisöllinen oppilashuoltotyö	Kouluterveyskyselyn tulokset säilyneet valtakunnan keskitasoa parempina Monialaisen/yhteisöllisen oppilashuoltotyöryhmän kokoontumiskerrat
	Erityisasiantuntijoiden saatavuus	Puheterapeutti, toimintaterapeutti Perheneuvola, sosiaalityöntekijä- ja ohjaaja, lääkäri	Jonotusajan pituus ja asiakasmäärät
	Eri toimijoiden koordinointi	LPM -yhdyshenkilöitä HYTE-LAPE ryhmä LAPE yhteyshenkilöt	LAPE-ryhmän toiminta jatkunut
	Erilaisten perheiden tarpeiden huomioiminen	Oppilashuollon resurssit säilyneet ja hankerahoitusta hyödynnetty	Toimintamalleja kehitetty varhaiskasvatuksessa ja kouluissa

Lapset ja nuoret saavat riittävästi tukea	Voimaperhemalli otetaan käyttöön neuvoloissa 4 vuoden ikäisten perheille. Tavoitteena antaa ohjausta ja neuvontaa vanhemmille, ehkäistä varhaisessa vaiheessa ongelmien syntyä sekä ehkäistä lasten myöhäisempää syrjäytymistä. Selänne	Neuvolan terveydenhoitajat, ohjaus digitaalisina ostopalveluina Turun yliopiston kautta	Tukea tarvitsevien määrä, aloittaneiden sekä ohjelman läpikäyneiden määrä
	Vanhempien ryhmämuotoinen ohjaus – toimintamalli. Selänne	Perheneuvola	Toteutuneet ryhmät / osallistujien määrä
Peruskoulun jälkeiseen koulutukseen hakeutumisen tukeminen	<p>Peruskoulussa menestymisen tukeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - opinto-ohjaus - oppilashuolto - yksilöllisyyden huomioiminen - henkisen hyvinvoinnin tukeminen <p>Oppimisvaikeuksien varhainen seurantaa</p> <p>Etsivän nuorisotyön toiminta</p> <p>Taiteen perusopetuksen tukeminen</p>	<p>Oppilashuollon resurssien ja henkilöstön pysyvyyden turvaaminen</p> <p>LPM-keskustelut käytössä ja hyödynnetty</p> <p>Perheneuvola, seurakunta, järjestöt, kaupunki</p> <p>Joustavien opetusryhmien muodostaminen</p> <p>Etsivä nuorisotyöntekijä (oma toiminta)</p> <p>Kansalaisopisto, musiikkiopisto ja tanssiopisto</p>	<p>Kouluterveyskyselyn tulokset</p> <p>Uusi oppilashuollon hanke käynnistetty</p> <p>Etsivän nuorisotyön piirissä olevien nuorten määrä.</p> <p>Verkostoituminen onnistunut nuorten kanssa toimivien välillä</p> <p>Taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten suhteellinen osuus alle 18 -vuotiaista</p>

<p>Elintapojen myönteinen kehittyminen</p>	<p>Hyvinvointineuvola lapsille ja perheille. Neuvokas Perhe-toiminnan vakiinnuttaminen.</p> <p>Kouluikäisten elintapaohjaus / Selänne, koulutoimi Järjestöt, yhdistykset -Liikunta -Ravitsemus; kouluruokailusuositukset toteutuvat Liikuntaneuvontaa toteutetaan yksilöllisesti/ryhmässä</p> <p>Ruokalinjastolla kasvisten ja lähiruuan tarjoaminen toteutuu</p> <p>Edullinen / maksuttomat liikuntapaikat ja -palvelut</p> <p>Asiantuntijavierailut ja muut ehkäisevät tukimuodot päihdeasioissa/koulutoimi</p> <p>Ravitsemusterapeutin luennot yläkoululaisille / kouluth</p>	<p>Kouluterveydenhuolto, lasten neuvola ja kaupungin liikuntatoimi</p> <p>Liikuntatoimen ohjatut ryhmät Vapaa-ajanohjaaja Opettajat Kouluterveydenhuollon henkilöstö Järjestöt, yhdistykset, yritykset</p> <p>Ruokapalveluhenkilöstö</p> <p>Ravitsemusterapeutin resurssi</p> <p>Liikkuva Koulu hanke</p> <p>Alle 19-vuotiaiden maksuttomat uinit ja kuntosalin käyttö</p> <p>Kouluterveydenhoitajat- ja lääkäri Nuoriso- ja liikuntatoimi sekä oppilashuolto</p>	<p>Osallistujien määrä perheet / käynnit</p> <p>Terveystiedon aktiivisuus perusopetuksessa TEA-pistemäärä</p> <p>Asiantuntijavierailut väh. 1 krt / luku-kausi</p> <p>Ravitsemusterapeutin luentojen määrä</p> <p>Ruokapalveluissa toteutetaan lähiruuan ja kasvisten käyttöä</p> <p>Koululaiset on osallistettu kouluruokailun suunnitteluun (toiveruokapäivien toteutuminen)</p> <p>Ylipaino, %-aste 8 ja 9.luokan oppilaista pienentynyt</p> <p>Kokee terveydentilansa keskimääräiseksi tai huonoksi, %-aste 8. ja 9. luokan oppilaista pienentynyt</p> <p>Tupakoi päivittäin osuus ko oppilaista (kouluterveyskysely) pienenee Nuuskan ja pähteiden käytön väheneminen (kouluterveyskysely)</p>
---	--	---	---

Nuorten aikuisten ja työikäisten hyvinvoinnin edistäminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
<p>Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien määrän väheneminen</p> <p>Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja työikäisten tavoittaminen ja ohjaus</p>	<p>Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen ja ohjaus / etsivä nuorisotyö</p> <p>Työpajatoiminnan jatkuminen</p> <p>Oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksien hyödyntäminen</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen toteuttaminen</p>	<p>Etsivän nuorisotyöntekijä</p> <p>Työllisyyskoordinaattori</p> <p>Namon työpajatoiminta, järjestöt ja yhdistykset. Selänne ja kaupunki</p> <p>Selänne sosiaaliohjaaja (40%)</p>	<p>Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 v, määrä pienentynyt</p> <p>Etsivän nuorisotyön piirissä olevien nuorten määrä</p> <p>Oppisopimuskoulutusten määrää pystytään kasvattamaan tarpeita vastaavaksi</p> <p>Nuorisotyöttömät, osuus 18-24-vuotiaasta työvoimasta määrä pienentynyt</p> <p>Työmarkkinatuen kuntaosuus</p>
<p>Työllisyyden ja työkyvyn kehittämistoimet</p>	<p>Työpaikkojen lisääminen</p> <p>Aktiivinen elinkeinopolitiikka</p> <p>Pyhäjärven kaupunki ja Pyhäjärven kehitys Oy</p>	<p>Tarvittavat investoinnit</p> <p>Kehityksen henkilöstö</p> <p>Kaupunginjohtaja</p> <p>Työllisyyskoordinaattori</p>	<p>Työttömyysprosentti</p> <p>Työllisten määrä</p>
	<p>Työllisyyden tukitoimet</p> <p>Pyhäjärvi lisä (yrittäjät ja järjestöt)</p> <p>Kaupunki</p>	<p>Työllisyyskoordinaattori</p>	<p>Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, osuus vastaavanikäisestä väestöstä</p>

Työllisyyden ja työkyvyn kehittämistoimet	Työttömien terveystarkastukset Selänne Henkisen hyvinvoinnin tukeminen	Työterveydenhoitaja/Selänne Sosiaalitoimi, Mielenvireyskeskus, srk, järjestöt, kaupunki	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64 vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä Työllistämislisän käyttö-määrä/vuosi Työmarkkinatuen kuntaosuus Sairastavuusindeksit
Elintapojen myönteinen kehittyminen	Savuton Pyhäjärven kaupunki Monipuoliset ja edulliset liikunta-paikat Järjestötoiminnan tukeminen Liikuntaneuvonta/Selänne ja liikun-tapalvelut Harrastustoiminnan monipuolista-minen ja tiedotuksen tehostaminen Time Out -toiminnan jatkuminen Matalankynnyksen lihaskuntojum-pat työikäisille Maksuton erityisuintikortti Elintapaohjausta ja Tulppa-ryh-mät/Selänne	Tupakoinnin lopettavien korvaushoito, (noin 200 €/hlö) Kuntosalin ja uimahallin ilmainen käyttö Time Out toimintaan osallistuville. Liikunta/ravitsemusneuvonta/vapaa-ajanoh-jaaja. Järjestöavustukset, maksuttomat tilat Vapaa-ajanohjaaja Sairaanhoitajat/fysioterapeutit	Korvaushoitojen määrä vastaa ky-syntää Vertaistukiryhmien toteutuminen, painonhallinnan etäohjauksen to-teutuminen Terveiden edistämisen aktiivisuus liikuntatoimessa, TEA -pistemäärä parantunut/pysyy hyvänä Liikuntaryhmissä kävijämäärät vä-hintäänkin ennallaan Kutsuntojen tilastot Erityisuintikorttien määrä. Tulppa -ryhmien määrä

Elintapojen myönteinen kehittyminen	Luontoresepti, kulttuuriresepti ja aivoterveysresepti käytössä hyvinvoinnin edistämiseksi / kaupunki	Tekninen toimen henkilöstö, kulttuurisihteeri, hyvinvointi-sote projektipäällikkö, järjestöyhteistyö/hynte ryhmä	Sairastavuusindeksi
	Aivoterveyttä edistävät tapahtumat	Kaupunki, järjestöt	
	Aivoterveyttä edistävän työhyvinvointi hankkeen valmistelu ja haku		Hanke käynnistyy

Ikääntyvien hyvinvoinnin ja kotona asumisen edistäminen

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Ikääntyvien toimintakyvyn ja kotona asumisen edistämisen sekä elintapojen myönteinen kehittyminen	Kolmannen sektorin, liikuntatoimen, kulttuuritoimen ja seurakunnan järjestämät vertaistuki-, liikunta- ja muut toimintaryhmät	Ikäihmisten liikuntaneuvoja (vapaa-ajanohjaaja), kulttuurisihteeri, vapaaehtois-toiminta	Liikuntaryhmien/maksuttomien vuorojen kävijämäärät mittarina
	*Järjestöt, liikuntapalvelut, seurakunta Kaupunki	Uimahallin maksuttomat kuntosalivuorot ikäihmisille	Ikäihmisten liikuntatapahtumien määrä
	Liikuntaneuvonta/Selänne/liikuntapalvelut	Liikuntatoimen henkilökohtaiset/pienryhmien ikäryhmävalmennukset	Ikäihmisten kuntokartoitukset (myös ikäryhmävalmennuksissa)
	Kotona asumisen tukemisen muodot vakiintuvat Kaupunki/Selänne	Yhteistyö järjestöjen kanssa Ohjaustukea/avustusta järjestöjen liikuntaan	Seniorineuvolan tarkastusten määrä Ennaltaehkäisevien kotikäyntien määrä Kotona asuvien yli 75 v täyttäneiden % määrä on vähintään 93 % Yhteistyötapaamisen toteutuminen, osallistuvien järjestöjen määrä

Ikääntyvien toimintakyvyn ja kotona asumisen edistäminen sekä elintapojen myönteinen kehittyminen	Henkisen hyvinvoinnin tukeminen	Tukipalveluseteli on käytössä siivoukseen ja kodinhoidollisiin ulkotöihin (Selänne) Mielenvireyskeskus, sosiaalitoimi, srk, järjestöt, VIVA-hanke, kaupunki	Kaupungin erillismääräraha tukipalveluseteliin toteutuu Kuntalaiskyselyn tulos joka toinen vuosi Sairastavuusindeksit
	Toteutetaan uudistuvaa ikäihmisten ravitsemussuosituksia 55+ /Ruokapalvelut	Ruokapalveluhenkilöstö	Ravitsemussuosituksen mukainen ruuan valmistus
	70 -vuotiaiden terveystarkastukset	Selänne vanhuspalvelut	Ikävuositarkastuksen toteutuminen % ko ikäryhmästä
	Esteettömän asumisen kehittäminen lähellä palveluita. Kaupunki Rillankivi	Riittävät vuokra- ja omistusasumisen vaihtoehdot lähellä palveluita. Kaupungin osalta vastuu Ki Oy Rillankivellä vuokra-asumisen osalta. Omistusasumisen kehittäminen kaupungin elinkeinopalveluiden (khall) vastuulla.	Vuonna 2020 kaksi (2) uutta hissillistä kerrostaloa, joiden suunnittelu toteutuu v. 2019
	Palveluohjaus ja kotikuntoutus toteutuu ja kehittyi/ Selänne	Selänne; terveys- ja vanhuspalvelut, hyvinvointipalvelut Matalan kynnyksen palvelupiste ja seniorineuvola	Kotikuntoutusasiakkaiden määrä sekä palveluohjauksen toteutuminen ja saatavuus
Kotona asumista tukevien palveluiden kehittyminen ja hyvinvointiteknologian hyödyntäminen.	Videovisit etäpalvelu kotihoidossa	Hyvinvointiteknologian hyödyntäminen eri palvelutoiminnoissa ja toiminnan arvioinnissa. Virtuaalikotikäynnit ensisijaisina käynteinä palveluita avattaessa.	

Ikääntyvien toimintakyvyn ja kotona asumisen edistämisen sekä elintapojen myönteinen kehittyminen	Aktiivinen kodin muutostöiden ohjaus ja suunnittelu. Ppky Selänne Kaupunki Rillankivi	Selänne; terveys- ja vanhustalpalvelut ja sosiaalipalvelut, seurakunta, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt, seurakunnat, kaupunki ja Rillankivi	Kotona asuu yli 75-vuotiaista 93 % ja käytössä oleva hyvinvointiteknologia kotona asumisen tukena.
	Omais- ja perhehoitajien terveystarkastusten toteutuminen sekä omais- ja perhehoitajien tukeminen. Omaishoitajien vapaapäivät toteutuvat. Selänne	Selänne: terveys- ja vanhustalpalvelut, hyvinvointipalvelut sekä järjestöt Vuorohoitopaikat, toimeksiantosopimukset, perhehoito	Omais- ja perhehoitajien terveystarkastukset toteutuvat 100 %:sti Omaishoitajat käyttävät 100%:sti vapaapäivät

EVA-menetelmän käyttö päätöksenteossa

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Vaikutusten ennakoarviointi (EVA) - menetelmät käytössä päätöksenteossa suunnitelmallisesti	Toimielimet tekevät päätöksiä EVA:n käytöstä. Päätösten valmistelijat ja esittelijä. Tarvittaessa osallistetaan asiantuntijoita.	Yhteiset EVA-mallit kaikilla hallintokunnilla ja tytäryhtiöillä. Kaupungin ja tytäryhtiöiden oma henkilöstöresurssi	EVA:n käyttömäärät per vuosi

Koettu hyvinvointi

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
Fyysisen elinympäristön suunnittelu ja toteutus tukee asukkaiden ja yhteisöjen turvallisuutta ja hyvinvointia	Maankäytön, asumisen, kaavoituksen, liikenteen ja ympäristön suunnittelu. Tekniset palvelut	Ostopalvelut/suunnittelu Kaupungin omana työnä/urakointina	Ympäristöinvestoinnit/vuosi Kuntakyselyn tulokset jtv Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavan ikäiseen henkilöön.
Asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen	Luontokohteista huolehtiminen ja markkinointi Tekninen toimi, hallintotoimi	Ostopalvelut/omana työnä Tekninen toimi	Tapahtumien määrä/kävijämäärä Toteutus 2020 ja valmistuminen 2021
	Kirjasto- ja monitoimitalon toteuttaminen Vetovoimaisten tapahtumien järjestäminen	Tekninen toimi Yhteisöasiamies Kulttuurisihteeri Vastaava vapaa-aikaohjaaja Hyte ryhmä Nuorten vaikuttajaryhmä Vanhus- ja vammaisneuvosto	Palautteet sekä kyselyt
	Yhteisöohjelman valmistelu	Yhteisöasiamies/järjestöt/yhdistykset	Yhteisöohjelma valmis 2020
	Eri ikäryhmien osallisuuden lisääminen	Kuntajohto, hyte -ryhmä Yhteisöasiamies, kulttuurisihteeri	Tapahtumien määrä/kävijämäärä Palautteet sekä kyselyt

Asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen	Kulttuuripalvelujen saavutettavuuden edistäminen: -lapset, nuoret ja lapsiperheet - nuoret aikuiset ja työkäiset -ikäihmiset -erityisryhmät	Kulttuurisihteeri, vastaava vapaa-ajan ohjaaja Kihutoimikunta	
	Kehitetään digituen toiminta kaupunkilaisille vapaaehtoistoimijoiden ja julkisten palvelutoimijoiden ja koulutusorganisaatioiden kesken	Kuntajohto Hyte ryhmä Yhteisöasiamies Kulttuurisihteeri	Kaupunkilaisten digiosaaminen paranee
	Valmistellaan osallisuusohjelma	Kuntajohto Hyte ryhmä Yhteisöasiamies Kulttuurisihteeri Hyvinvointi-sote projektipäällikkö	Nimetään osallisuusohjelmaa valmisteleva työryhmä. Osallisuusohjelma valmis 2/2021.
Kuntaimago paranee	Pyhäjärven Ikäystävällinen Pyhäjärvi teeman mukainen hyte -työ Hyte- kertoimen tulosindikaattorit paranevat*) Toteutetaan hyvinvointiviestintää kaupungin, Selänteen, järjestöjen, yhdistysten ja yritysten yhteistyönä. Sosiaalinen media on aktiivisessa käytössä (fb ym:t) Hallintotoimi	Kuntajohto Hyte ryhmä Hyvinvointi-sote projektipäällikkö Sivistysjohtaja Selänne Yhteisöasiamies Toimistos sihteeri Hyvinvointi-sote projektipäällikkö	Pyhäjärven hyte toimintamallia Ikäystävällinen Pyhäjärvi toteutetaan TEA-pistemäärä kuntajohdossa Näkyvyys mediassa ja sosiaalisessa mediassa; mainintojen/artikkelien lukumäärä FB tykkääjien lukumäärä

Asukkaiden kokemustiedon hyödyntäminen hyvinvointityössä

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
<p>Kaupungin asukkaiden osallistaminen</p>	<p>Kuntalaiskysely toteutetaan joka toinen vuosi ja kokemustietoa kerätään hyvinvointitapahtumassa ja neuvostoissa sekä nuorisovaltuustossa x1 / vuosi yli 17-vuotiaille.</p> <p>Kaupunki hallintopalvelut</p> <p>Sosiaali- ja terveystoimessa käytössä Roidu- asiakastyytyväisyyden mittausjärjestelmä. Mittausjärjestelmällä voidaan selvittää sosiaali- ja terveystoimen eri palveluiden ja yksiköiden asiakastyytyväisyyttä.</p> <p>Ppky Selänne</p>	<p>Hallintokuntien johtajat</p> <p>Hyvinvointi-sote projektipäällikkö</p> <p>Yhteisöasiamies</p> <p>Selänne</p>	<p>Toteutunut kuntalaiskysely joka toinen vuosi</p> <p>Suunnitelmallisen kokemustiedon keräyksen toteutumiskerrat/vuosi</p> <p>Palaute näkyy reaaliaikaisesti Ppky Selänteen sivuilla</p>

7 Kertomuksen vastuutaho ja laatijat

Kaupunginhallituksen nimeämä hyvinvointiryhmä. Hyvinvointiryhmää on täydennetty LAPE- työryhmän edustajilla. HYTE_LAPEtyöryhmä on työssään hyödyntänyt eri alojen asiantuntijoita.

